

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

XIV. ÉVFOLYAM.

1899. november.

IX. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Willmann Ottó didaktikája.

Második kötet. Második közlemény.

Az oktatás (képzés) tartalma.

I. Az oktatás (képzés) tartalmának elemzése.

Szerző ezen elemzésnél nem követi a tudományok és művészetek rendszerét, hanem inkább történeti kifejlődésüket és tekintetbe veszi azt a módot, hogy az oktatás miképp dolgozza fel az anyagot. Ennek alapján megkülönböztet *alapvető és járulékos oktatási (képzési) anyagot*. Az előbbit a tulajdonképeni *iskolai tudományok* (Schulwissenschaften) szolgáltatják, ezek a következők: a *nyelvtudomány* (philologia) első elemei: az olvasás, írás; a *menyiségtan* (az el. iskolában: a számolás), továbbá a *theologia* és *philosophia*. Kor szerint a theológiát illeti az elsőség valamennyi között, mint a tanulmány első tárgyát és mint iskolaalapító disciplinát. A klasszikus népeknél azonban a philosophia veszi át az első helyet, míg a keresztény népeknél ismét a theologia kerül az első helyre. *Mint vallástan* a theologia elemi tantárgy lesz és az *olvasással, írással, számolással az első iskoláztatás alaptörzsét teszi*. A philosophia, mint logika (dialektika) a szaktudományokhoz való propaedeutikai helyzeténél és formálisan képző erejénél fogva, szintén iskolai tudományná lesz. Az iskolai tudományok azonban az oktatási (képzési) anyagnak csak törzsét, gerinczét teszik. *Járulékos oktatási (képzési) anyag*: a történeti ismeretek, földrajzi-, néprajzi ismeretek, természettudományok, végre még többféle encyklopaedikus, közhasznú ismeretek; ez utóbbi csoportot *polymathiai ismereteknek* nevezik. Ez ismeretek ugyan inkább a szabad képzési törekvésnek tárgyai, azonban, kivált újabb időben, egyuttal az iskolai képzés tárgyai. Ezen két csoporttal szemben helyet foglalnak az *ügyességek*, melyekkel az oktatás (képzés) a művészetet is munkája körébe vonja. Kor és tekintély szerint itt az első helyet a *zene* foglalja el, mint énektanítás iskolai tárgy, különben a szabad képzés becses tárgya; továbbá a *gymnastika* (tornászat és különféle testgyakorlat); végül a *rajz*, mely már az ókorban, mint a képzőművésze-

tek becses eszköze a képzés tárgya volt és mely újabban technikai elemek fölvétele által a kis és nagy iparral jut összeköttetésbe.

A következőkben az *oktatási (tanulmányi) rendszereket* ismerteti, melyek történetileg kifejlődtek: az ind, az aegyptusi, a görög rendszert, a hét szabad művészet rendszerét és kiegészítését. A hét szabadművészet rendszere után tulajdonképeni tanulmányi rendszer nem vált uralgóvá. Vázolja Franciaország, Angolország rendszereit; az oktatási anyag többféle felosztásait: humaniorákra és reáliákra; ethikai és physikai disciplinákra; külön tárgyalja Comenius felosztását (Did. magn. cap. 30. §. 4.-16) továbbá Herbart, Ziller felosztásait és hozzáteszi a saját felfogását is; végül összefoglalja az elemzést a következő schemában.

Oktatási (képzési) anyagok.

<i>Alapvető disciplinák.</i>	<i>Járulékos disciplinák.</i>	<i>Ügyességek.</i>
Iskolai tudományok. Idealiák. Materiális-formális.	Népszerűsített tudományok. Reáliák. Materiális.	Népszerűsített művészetek. Formális.
Ethikaiak } philologia } theologia	történet	zene
Ethikaiak } Physikaiak } philosophia	{ földismeret } polymathiai ismeretek	rajz
Physikaiak { matematika	természettudomány	technikai (kézügyesség), gymnastika.

A tanulmányi rendszer azonban a gyakorlatban hely és idő szerint is mindig különböző. Legjobban különböztethetők meg a tan- és tanulmányi tervek a rendszer tagjainak lazább vagy szilárdabb *összefűzése* szerint. Valamennyi tantárgy egyfelé, a bezáró tárgy felé mutathat törekvést (kelet, középkor: theologia); vagy bizonyos cél által kapcsolhatnák össze egységgé (renaissance: latin nyelv); vagy, a mire a modern oktatásügy mutat példát, valamennyi tagja a rendszernek önálló fejlődésre törekszik és a tanítás művészetének feladata a koncentráció vagy legalább az érintkezés létesítése.

II. Az oktatás (képzés) philologiai eleme.

Szerző először általánosan tárgyalja a philologiai tananyagot (Lehrgut), a nyelvi alkotások állandósítását az írás által, a philologiai tananyag felosztását: *irodalomra, nyelvművészetre és nyelvtanra* és kimutatja ezek különféle viszonyát az oktatás történetében.

A részletes tárgyalásban először az írástudásról (Schreibkunst), továbbá a nyelvtanról, a nyelvművészetről, a szépirodalomról, majd a régi nyelvekről (görög, latin), azután a modern idegen nyelvekről és végül az anyanyelvről van szó. Módszere mindenütt történeti és philosophiai, mi fejtegetéseit mindig érdekessé teszi.

Az írástudásra vonatkozólag megszólaltatja a görög Diodort és

a keresztény római Cassiodorust. Azután az írástanulás szellemképző eleméről szól, majd esztetikai és etikai hatását fejtegeti. Végre az írástudásról mint magasabb czélok szolgálatában álló készségről beszél. Fejtegetéseit a következővel fejezi be: «Az a követelés, hogy az írás *eleitől fogva mint kitöltött* (tartalommal bíró) *alak tanítandó, a legégetőbb*; minden más kérdés: vajjon írva-olvasás, vagy olvasás-írás, hangkombináció vagy normálszavak ajánlandó-e inkább, alárendelt természetű».

A *nyelvtan* (Sprachkunde) elé két czélt tűz: mint grammatika vagy szorosabb értelemben vett *nyelvtan* kell, hogy a nyelvi művek megértéséhez a kulcsot szolgáltatssa nekünk; mint exegetikai *nyelvtan* útmutatónk a helyes beszédre és írásra (*recte loquendi et scribendi scientia*). Mindkét feladatot méltatja. Alaposan fejtegeti a nyelvi tanulmányok alakilag képző értékét, a *nyelvtudat* (Sprachbewusstsein) átalakulását az anyanyelv grammatikai feldolgozása, továbbá idegen nyelvek tanulása által. Majd arról szól, hogy a *nyelvtanítás* mennyiben járul hozzá a reálismeretek bővítéséhez, továbbá a nyelvben található világnézletről, a mint az kivált az idegen szók által kimutatható és végül a túlzott vagyis kicsiségekkel bibelődő nyelvészkedésről. (Goethe: «Ki idegen nyelvet nem ért, saját nyelvét sem érti.» Közmondás: *Tantum valeo, quot linquas calleo*. És sok más idézet és bizonyítás: Humboldt Vilmos, Grimm, Lazarus és Steintal, Rückert és másoktól.)

A *nyelvművészetről* szóló részben a beszédéről, mint az emberi hatalom egyik eszközéről, továbbá mint az ember díszéről szól. Kimutatja az ókori és renaissance-kori felfogás különbségét e tekintetben a modern felfogástól. A *nyelvművészet* iskolai ápolása nagy mértékben járul hozzá a *nyelvművek* megértéséhez.

A *szépirodalomról* szólóban fejtegeti ennek becsét az eszményi és humánus, továbbá a hazafias képzésre nézve. Tartalmi tekintetben különösen a történeti és polymathiai ismereteket bővíti. Azután a *szépirodalomról* mint tananyagról (Lehrgut) és mint a szabad képzés tárgyáról beszél. Végül az irodalmi tanulmányok segédeszközzeiről, képzési értékükről és azok helytelen használatáról szól. Helytelen... «ha az exegesis önczéllá lesz, ha a sok magyarázat gátolja az irodalmi művek értékes tartalmának felfogását, ha a történeti vagy esztetikai tartozék miatt nem érvényesülhet eléggé az olvasás és annak a megszokásnak és hajlamnak alapját vetjük meg, hogy a tanulók az írókról beszélnek és hallgatnak a nélkül, hogy műveiket olvasnák, ha végül a művek helyett csak töredékeket, mintákat, kivonatokat teszünk elébök és így a tanuló valamely mű összbenyomását nem kapja és épen azért nem is lesz sajátjává az ily szellemi művek iránti tisztelet és nélkülözi a szerző kiváló személyiségével való ideális érintkezést, melyet csak az egész művel való foglalkozás szerezhet.»

A *régi nyelveket* mint a képzés anyagát szintén nagy és alapos tudással tárgyalja. E rész tartalma: A régi nyelvek mint a megértés művészetének anyaga, mint az általánosításban és specializálásban való gyakorlás anyaga; a régi nyelvek hozzájárulása a *nyelvtudat* átalakításához; a régi nyelvek klasszicitásáról; a régi nyelvek olvasása mint az életre való oktatás és mint tárgyi oktatás; a régi nyelvek jelentőségéről a

philologiai képzési elemre nézve általában véve; tudásunknak a régiektől való föltételeztsége; remekműveik el nem ejthető tanítási vagyont (Lehrgut) képeznek; biztosítják az oktatás munkájának folytonosságát; össze vannak kapcsolva erősen a kereszténységgel; összetartói s itt-ott némi tekintetben fentartói nemzeteknek; végül a latin nyelv és görög nyelv különféle helyzetéről beszél. Néhány idézet e tartalomjelzés szellemét legjobban fogja megvilágítani: »... philologiai iskolázottságot csak a régieken szerezhethünk; e pontra nézve még ugyanazon helyzetben vagyunk, mint voltak elődeink 400 évvel ezelőtt. German, szláv nyelvészet stb., mely a klasszikus előismereteket nélkülözni akarná az alaposág hiányának bélyegét viselné magán és nem is érdemelné a tudomány nevet. De a hol nem is tudományos, hanem csak oktatási tanulmányokról van szó, ott is érvényesül ez a viszony, bármely nyelv grammatikájának és szótárának terminológiája, prosodiája és versmérték-tana, irálytana, szónoklattana, költészettana és irodalma idegen terület maradnak arra nézve, ki a régi nyelveket nem ismeri. «—»... a latint elhamarkodva küsszöbölték ki a tanítóképszből és ezzel a népiskolai nyelvtant a nyelvtanok gyökerétől szakították el». Azonban tudásunknak föltételeztsége a klasszikus ókortól még sokkal nagyobb terjedelmű. «A klasszikus oktatás a tudományos tanulmányok ábéczéje, e tekintetben sem történt változás az utolsó évszázadokban». «Egy tudomány sem nélkülözheti a saját történetével való érintkezést, feladatainak és kérdéseinek történeti tárgyalása nem csekélyebb fontosságú, mint a kísérleti tárgyalás». ¹⁾

A *modern idegen nyelvekről* azt mondja, hogy azokat a népek szellemi érintkezése nélkülözhetetlenné tette. Összehasonlíttja a modern irodalmakat az ó-klasszikaival. A szövegolvasás értékéről, az újabb nyelvek nyelvészeti jelentőségéről szól; fegyelmezik a fület és a nyelvet (ebben kiegészítik a régi nyelveket), az iskolai oktatás fogyatkozásai e tekintetben; végre a gyermekek korai parlírozásának káros hatásáról beszél.

Az anyanyelv. Kiemeli a hazai tárgyú oktatási tartalomnak sokkal nagyobb képző hatását az idegen tárgyú tartalom hatásánál. Az anyai nyelv közvetíti a költészet iránt való értelmet; a népies költészet iránti érzéket csakis a hazai nyelv útján fejleszthetjük. A középkori (német) népies költészet fontosságáról, majd a német műköltészetről szól. Az anyanyelv a nyelv anyja, benne gyökerezik nyelvérzékünk és nyelvtudatunk (Sprachbewusstsein). Azután fejtegeti még az alaktan történeti fejlődésének tanítását; az onomatikai magyarázatok értékét; a hangtan fontosságát, kivált a tanítókra nézve.

III. Az oktatás (képzés) többi alapvető elemeiről.

Tartalomjelzés. Matematika. Szám és beszéd a pythagoreusoknál. A matematika tartalmi hozzájárulása a képzéshez; viszonyáról a tiszta

¹⁾ A régi nyelvekre vonatkozó fejtegetései közben a magyarországi szlávoknak a magyarosítással szemben elfoglalt állásáról egy nem rosszakaratú ugyan, de felületlen, valótlán állítás van. II. köt., második kiadás, 124. oldal, 5—9. sor.

tudományokhoz. Alaki, képzési előnyei; miért alkalmas kivált az ifjúság képzése? A matematika alkalmas a képzelem és értelem képzésére; a matematika, mint a feladványok tudománya; rendszeressége, az indukció felfogása erre nézve. A matematika propaedeutikai értéke a tudományra, kivált a philosophiára nézve, Plátónak, Kantnak ez iránti felfogása. A matematika egyoldalú művelésének ferde iránya. Szükséges, hogy más tananyaggal kapcsolatba hozzuk.

Philosophia. Viszonya a spekulatív érdeklődéshez; közvetíti az életfelfogást; világ- és életnézlet alakulását eszközli; ezen három mozzanatot a görög philosophiában; Aristoteles útát nyit a philosophiának az egyes tudományok felé; a philosophia viszonya az egyes tudományokhoz; az iskolai tudományok a philosophiában találkoznak. Az aristotelesi philosophia mint az iskola tananyaga, propaedeutikai jellege.

Theologia. Közvetlen vonatkozása az oktatás vallás-erkölcsi céljaira. A katekizmus, a bibliai történet jelentősége. «A vallás-tanítás ad első sorban az elemi oktatásnak magasabb vonatkozást és ezáltal a népoktatásnak ideális magot, mely megóvjá attól, hogy egyedül az anyagi érdekek szolgálatában álljon». A theologiai képzésről, a kereszténység történeti fejlődésének felfogásáról; a kereszténységről, mint a legnagyobb történeti tárgyról; csak eszményi mozzanata képesít minket megértésére; azért szükséges a dogmatikai-erkölcsi oktatás. A theologia helyzete a tudomány egészében. A liturgiai elemről.

IV. Az oktatás (képzés) járulékos elemei.

Történet. Feladata az alapvető disciplinák történeti elemeit történettanítás által összefűzni, rendezni és kiegészíteni. Nagyobbítja az ember látókörét és a részvét iránt fogékonynyá tesz. Összehasonlítása a költészettel. A vallásos történeti felfogás. Történetismeret és politika. A történet, mint a fölvilágosítás tényezője. Történeti érzék és ennek ellentéte. Az összehasonlító történeti elmélkedés. Politikai és művelődéstörténet.

Világisméret (Weltkunde.) Összehasonlítása a történettel. Összekapcsolása a szemléltető és oktató elemnek. Szülőföld és idegen, távoli vidékek. A földisméret és szülőföldisméret. A természetani földrajz; csillagászatban és ennek sokoldalú képző tartalma. [A világisméretnek mint tantárgynak helyzete az oktatás egészében. «A világisméret mint egész, ugyanazon okból mint a történet, csak járulékos oktatási elem, mert tartalmasságát csak a szabad képzés által nyerheti.»

Természetismeret (Naturkunde.) Aristoteles nyilatkozata a természeti lények nemeiről. A természetbarát érdeklődései. A természettel való foglalkozás mint más foglalkozások ellensúlyozása. Viszonya a nyelvoktatáshoz. A nomenklaturákról és systemákról. Az életegységek fontosságáról. A physikáról és chemiáról, ezek viszonyáról a modern élethez; saját tapasztalat és oktatás; kísérlet; a methodus; azon nehézségekről, melyek a természetismeret oktatási tartalmának tokozását gátolják. Az erkölcsi és természeti tudományok ellentétes irányú fejlődéséről. A czélszerűség fogalmának jelentőségéről.

Polymathia. Régebbi időben való méltatásáról. A polymathiai érdeklődés értékéről. A szellemi comsumtibiliákról (szükséges tudnivalókról) és ezek tartalmi értékéről, tudományos és irályi jelentőségükről. Helyzetük az oktatás egészében.

V. Az ügyességek.

Zene. Plátó felfogása a zene ethikai hatásáról. Az ének, a hangszer-zene pedagógiai jelentőségéről. Riehl felfogása a hegedúról és a zongoráról, továbbá a zenei képzés céljáról. A zenei képzés theoretikai és történeti eleme.

Rajz. A képző-művészetek megértését elősegíti; fontossága a műveltségre nézve; fontossága a tudomány és az oktatás szempontjából. Alaki képző értéke.

Kézügyesség. (A technika.) A kézügyesség mint a fejbeli munka ellensúlyozója és kiegészítője. Raumer Károly véleménye róla, értékéről. A kézügyesség az oktatás szolgálatában. A munkatanítás kezdete.

Testgyakorlat. Bizonyos tekintetben mögötte áll a (technikának) kézügyességre vonatkozó oktatásnak; azonban az ifjúság természetes szükségletét kielégíti. A gymnastika újabb módjai. Szükségességéről. A játékokról.

Az oktatás (képzés, művelés) munkája.

I. Az oktatás (képzés) tartalmának szervezése (organisatiója).

*Fogalommeghatározások és előzetes áttekintés.*¹⁾ A szellemi javak, melyek a műveltség tartalmát teszik, hasonlóan az anyagi javakhoz, tárgyai a vágyakozásnak, keresésnek, megszerzésnek *egyrészt*, és a nyújtásnak, közvetítésnek, átruházásnak *másrészt*. A szellemi javak ezen mozgása (geistige Güterbewegung) két módon figyelhető meg: *vagy egészben*, tekintettel a socialis tényezőkre, melyektől függ, és az intézményekre, melyekben testet ölt, *vagy egyenként*, tekintettel az egyénre, a ki azokban a javakban részesedést keres, és így műveltséget *szerez*. Mivel a tárgynak socialis szempontból való tárgyalása külön fejezetnek van föntartva, itt *az egyén általi*, más egyének közreműködésével történő műveltségszerzésről lesz szó.

Műveltségszerzésnek (Bildungserwerb) minden szellemi szerzeményt értünk, mely a műveltséggel közelebbi vagy távolabbi vonatkozásban van. Ily szerzemény lehet vagy szellemi tartalom vagy lelki meghatározottság. A tartalmi műveltségszerzés fogalma egy jelentésűnek tekinthető a tanulás fogalmával, bár a két fogalom nem fedi egymást. A lelki meghatározottság megszerzése az elmélkedésnél nem választható el a tartalmi műveltségszerzéstől, mert mindig tartalmi szerzeménnyel

¹⁾ E bevezető meghatározásokat és áttekintést ismét valamivel részletesebben közlöm, mert nemcsak a mű egyik főrésze, hanem az egész mű megértésére szolgáló, fölvilágosító tartalommal bírnak.

kapcsolatban történik. Így a tanulás azon cselekvés, melyre az egész műveltségszerzés közvetlenül vagy közvetve visszavezet.

Minden műveltségszerzés valamely tartalomból indul ki, de a szellem ahhoz különféle vonatkozásba léphet. A szellemi tartalommal közvetlenül érintkezünk ismeretek szerzésénél; ha ellenben ügyesség elsajátításáról van szó, (nyelv, beszéd, írás, számolás, éneklés, rajzolás, testgyakorlás), akkor bizonyos cselekvések az elsajátításnak legközelebbi tárgyai, csakhogy ezek is mindig valamely szellemi tartalomra mint távolabbi tárgyra (legalább valamely célra, mi által az ügyesség elsajátítása a dressurától különbözik) vonatkoznak.

Ismeretek és ügyességek abban egyeznek, *hogy a tanulás közvetlen tárgyai*; a műveltség más mozzanataihoz a tanulás nem ér, hanem eszközül oly funkciókat, mely azokat a mozzanatokot előidézi. Így megismerések (Erkenntnisse), belátás, világnézet, ízlés, tapintat, érzület, stb. nem tanulás által szereztetik meg, hanem igenis tanulás által előkészítetnek.

Más különbséghez is jutunk, ha tekintetbe vesszük, hogy a tanulás kisebb vagy nagyobb mértékben kötve van tartalmához. Van műveltségszerzés szemlélés, megfigyelés, tapasztalás által, közvetítve beszélgetés és olvasás által, mely életközösségen, érintkezésen, társalgáson alapszik, mely a tulajdonképeni tanulást bevezeti, kíséri, továbbvezeti és kiegészíti. *Ezt szabad műveltségszerzésnek* nevezhetjük, mely a tartalomnak csak némely mozzanatait asszimilálja; míg az oktatás (képzés) munkája a tartalmat a lehetőség szerint teljesen és alaposan törekszik földolgozni. Bár így az oktatás munkája nem közvetíti egyedül a műveltséget, mégis ezen részbeli vizsgálódások ezen elnevezést kaphatják, mivel az idevágó cselekvések magvát jelzik.

A műveltség megszerzése az egyén öntevékenysége által történik, de nem mások közreműködése nélkül. A szabad műveltségszerzésnél mások közreműködése túlnyomóan szándék nélküli, sőt a legtöbb esetben öntudatlan. *Az oktatás (képzés) munkájánál mások közreműködése a legnagyobb mértékben beható és közreható.* Lehet személyes, mint a milyen a tanító-é; de lehet személytelen is, mint a milyen az íróé, kinek műve a tanulmánynak alapul szolgál, vagy mint az iskola szervezője-é. A közvetítések ezen körébe esik a *tanítás fogalma vagyis az oktatás (képzés, művelés) munkája.*

Ha a tanítás oly meghatározását keressük, mely ezen cselekvést a rokon cselekvésektől legjobban megkülönbözteti, akkor legalkalmasabbnak az látszik, mely az előadás, (előmutatás, alakba öntés) (Darstellen) jegyéből indul ki: *«Tanítani annyit tesz, mint valamely szellemi tartalmat előadni abból a célból, hogy mások elsajátítsák.»*

Az előadás (előmutatás) a tanító, továbbá költő, író, szónok közös feladata, csak céljaikban különböznek, mi az előadás különbségét is maga után vonja. Ezeknél a tartalom főként eszköz; mihelyt a tartalom elsajátítása is cél, tanítanak is. A tanítónál a tartalom és az a törekvés, hogy más elsajátítsa, előtérben áll; hogy vele alanyi meghatározottságok is előidéztessenek, nincs kizárva, de az távolabbi eredmény.

Pontosabb vizsgálódás azonban ezt a meghatározást szűknek mutatja

és pedig kettős vonatkozás szerint. Az ügyességek tanításánál nem adunk elő szellemi tartalmat; továbbá a tanítás némely alakjai szintén nem foglaltatnak az előadás fogalmában, melyek alkalmazásánál a tartalommal úgy dolgozunk, hogy a hallgató maga találja meg a tartalmat is. Mindkét esetben valamely tartalom elsajátításának *közvetítése* a fő. Mondhatjuk tehát: *Valakit tanítani annyit tesz, mint valamely szellemi tartalom elsajátítását egyenes (direkt) úton neki közvetíteni.* Ez a közvetítés *előadás* (Darstellung), a heurisztikai eljárásnál a célznak megfelelő operálás, az ügyességeknél oly tevékenységekre való indítás által történik, melyeknek valamely tartalomban van a céljuk és mértékük.

Tanítani annyi, mint eszközölni, hogy valaki tanuljon; de van tanulás tanító nélkül, mint a milyen a könyvek tanulása, és van tanulás tanítás nélkül is, ilyfajta a szabad műveltségszerzés. *De nem is minden tanítás következménye tanulás,* mert erre az az akarás kívántatik meg, hogy a tanító által nyújtottat el is sajátítsuk. *Ha a tanítással azon gondoskodás párosul, hogy a tanulás iránti akarással járjon, akkor oktatásnak mondjuk.* Az oktatásban a tanítói tevékenység fokozva, tömörítve van; a tartalomnak előadásához járúlnak az emlékezetbe vésés, kiképzés, javítás és más rokon műveletek; azután az oktatás fegyelmezési elemet is foglal magában, a mennyiben az oktató rendel, fölád, ellenőriz, stb. Az egyetem a tanítás, az iskola az oktatás helye.

A docens feladata tudományt tanítani, ugyan hallgatóira való tekintettel, de haladásukért felelősség nélkül. Az iskola emberének egyuttal arról kell gondoskodni, hogy tanítványai a tananyagot el is sajátítsák, és hogy az erre szolgáló eszközöket alkalmazza; ha ezt nem teszi, gáncsolva mondják, hogy csak *doczeál*; ha ellenben túlozza azt, akkor azt gáncsolják, hogy nagyon is iskolamesterkedik. A tanító valamely ismereti vagy ügyességi tartalmat hozzáférhetővé tesz; az oktató beleoldozza a tanítványok fejébe. (A magyar elnevezés «oktat» még sokkal világosabban tanúskodik arról, hogy az magasabb fokú szellemi cselekvés mint a «tanítás» cselekvése. Az oktatás okossá akar tenni; a tanítás tanulttá.) Van tanítási művészet; az oktatásnak azonkívül technikája van, és az oktatónak mindkettőhöz kell érteni. Van donum didacticum; az oktatás tehetsége (talentuma) nem egészen azonos vele; van benne olyan, a mit tréfásan iskolamesterkedésnek neveztek el.

Mindkettő, tanító és oktató, előadja a tartalmat, az anyagot abból a célból, hogy a tanulók elsajátítsák; azonban nem nyers anyaggal, hanem többé-kevésbé már alakot öltött tartalommal van dolguk. A tudomány vagy művészet, melyhez a tartalom (anyag) tartozik és az iskolai tanítás hagyománya már határozott alakot adtak annak; ezen alakban tanmenetnek vagy tankönyvnek vagy másnemű taneszköznek tűnik föl. A tananyag azon alakítását, mely a tanító általi feldolgozást megelőzi, *didaktikai alakításnak* mondjuk és megkülönböztetjük a *tanítási eljárástól* (Lehrverfahren), mely alakító cselekvés a tanítótól vagy oktatótól indul ki.

A didaktikai alakítás tárgyai az egyes tantárgyak vagy képző disciplinák. A didaktikai alakítás útjai először, mivel az anyag különböző, szétágazók; de a képző disciplinák csak kapcsolatban teszik a műveltség

tartalmát és ezen összekapcsolás magasabbrendű alakítás tárgya, melynek eredménye — való viszonyokra alkalmazva — *a tanterv, a tanulmányrendszer, a képzés menete*. Ezen magasabbrendű alakítás az oktatási, képzési, műveltségi tartalom rendszeres szervezése.

Didaktikai alakítás és az oktatási tartalom rendszeres szervezése szintén közvetítői a műveltség megszerzésének, de távolabbiak, mint a tanítás és oktatás; ez utóbbiak egyenes (direkt) közvetítések, amazok ellenben indirekt, nem egyenes közvetítések. A didaktikai közvetítés három fokozatára: a technikára, didaktikai alakításra, rendszeres szervezésre, vagy más szóval: *a tanítási eljárásra, tanmenetre, tantervre*, az a különböző helyzet jellemző, melyben a tárgyhoz (object) és alanyhoz (subject) állanak. Az első fokon főleg a tárgyra van figyelmünk irányítva. («Taníts úgy, hogy a *nyújtott* tartalom elsajátíttassék.»); a ki egy tantárgyat *egészében* didaktikailag alakít (második fok), az annak képző tartalmára irányítja főfigyelmét; végül az, *ki az egész oktatást* szervezi (harmadik), azon formális elvet tartja mindenekelőtt szem előtt, hogy minden egyes tantárgy és tartalom *az összehatásban az őt megillető helyét foglalja el és az egész szellemi erő kifejtésében* vonatkozását keresse, mely vonatkozás *az erkölcsi célra, mint végsőre mutat. Az oktatási munka* tárgyalásánál két utat követhetünk. Vagy az egyén munkájából, a tanulásból indulunk ki és haladunk a közreműködők munkájához, tehát a tanításhoz és az indirekt közvetítésekhez; vagy megfordítva az oktatási (műveltségi) tartalom organizációjából indulunk ki és hozzákapcsoljuk azután a didaktikai alakítást és végül a didaktikai technikára térünk. Az első inkább lélektani út, a másik rendszeresebb, áttekinthetőbb (philosophiai), egészből kiinduló. Mert ne feledjük el Aristoteles szavát: «A dolog természeténél fogva azt, hogy mi történjék valamely részzel, a szerint kell meghatározni, a mit az egészszel tennünk kell.» (Arist. Pol. VIII., 1.) Ép azért szerző is a második utat követi.

Az oktatás (képzés) tartalmának ethikai koncentrációja. Szerző itt idézi Plátót, Herbartot s módosítással bár, ezek felfogásához csatlakozik. Az oktatás (képzés) tartalma rendszeres szervezésének főmomentumai: *a vallás-erkölcsi végcél, a lélektani fokozatos sorrend megállapítása és a tananyagok egymásra vonatkoztatása.* Alapvezető fogalmak, melyek szerint az ethikai koncentráció történik, a következők: 1. odaadás (az erkölcsi közösségek iránt), 2. részvét, 3. megismerés (Erkenntnis) és alakítás. Az első a legbelsőbb, legfontosabb körre, a két utolsó a középső és külső körre vonatkozik. *A legbelsőbb kör tantárgyai:* a vallástanítás (az egyes szentirási helyek magyarázata, bibliai és egyháztörténet a hit- és erkölcsstan rendszeres kifejtése és szertartástan), az anyanyelv és a vele összenőtt nemzeti irodalom, a szülőföld és a haza ismertetése, története; hazai hagyományok, szokások és erkölcsök és némi része az általános történelemnek, világ- és természet-ismeretnek. *A középső kör tantárgyai:* a philologiai tananyag, zene, világtörténet, világismeret (földrajz), philosophia. Ezután előadja szerző azon alapelveket, melyek szerint az erre vonatkozó tananyag kiválasztandó; ismerteti Herbart, Ziller nézetét erre vonatkozólag. *A harmadik (külső) kör tantárgyai* a meg-

ismerés egyéb tárgyai és az ügyességek eszközlői. Valamennyi körben kiegészítője az oktatásnak a szabad műveltségszerzés.

A tantárgyak (Lehrfächer) kölcsönös egymásra vonatkozása. Az oktatási tartalom szervezésénél az első lépés a tartalomnak a képzés legmagasabb céljára való vonatkozásában áll; *a második* azon tananyagoknak, melyekben az a képző tartalom van, egymásra való vonatkozásában áll, miáltal az oktatás összefüggő és szervezett egészsze lesz. Következik Plátó, Ciceró, Vitruv, a scholasztikusok, a régebbi didaktikusok és Herbart felfogása a tudományok összefüggéséről. A philosophia összefoglaló természetéről (Trendelenburg). «A kutatás különféle ismeret-elemeinek és irányainak egyesítése a philosophiában természetesen csak magánál a philosophiai oktatásnál lép előtérbe; azonban philosophiailag tájékozott oktatás már annak megkezdése előtt értékes kapcsolatokat keletkeztethet, melyek azt előidézik.» A földrajzról, mint asszociáló disciplináról. A történetről. A philológiáról; nyelvi és tárgyi ismeretszerzésről. A különféle nyelvek és irodalmak párhuzamosításáról. A matematika különállásáról. Az asztronomiáról, mint a matematika befejező tárgyáról. Az alaktanról, mely a mértan kiindulópontja. A matematika és physika történetének fölhasználásáról. Ez utóbbi kettőnek a művészetekhez való viszonyáról.

Az oktatás (képzés) tartalma fokozatos sorrendjének lélektani főelve. E tekintetben szerző Plátót követi. Herbart erre nézve a Politeia megállapításait fölhasználatlanul hagyta. Mindkét gondolkodó megegyezik abban, hogy kiinduló pontjuk a költészet és a képzési eszközök sorát bezárja a philosophia; de míg Plátónál a matematika szabatosan meghatározott középhelyet foglal el, mely a két külső tagot összeköti, addig Herbartnál hiányzik hasonló megállapítás, hacsak a történetet nem vesszük annak, mely azonban sem fölfelé, sem lefelé közelebből meghatározva niucsen. A matematika helye Plátónál összefügg idealismusával; a kereszténység is felvette a hét szabad művészetek közé és ott hasonló helyet foglal el. *Hármas fokozatos sorrendje az alapvető tanoknak:* világ és szülőföldismeret-, történet-, természettan. A theologia, mint tudomány, egy negyedik fokot képez; mint képzési elem végig húzódik mind a három fokon. *Az ügyességekre* nézve nem lehet ily fokozatosságot megállapítani, ezeket korán kell megkezdeni és soká folytatni.

Ezen fokozatos sorrend megállapítása által még nincs meghatározva, vajjon a disciplinákat fölváltva tanítsuk, vagy pedig vajjon a korábbiak s későbbiek mellett tovább tanítandók-e és vajjon a későbbiek, már a korábbiak mellett előkészítendő-k-e? A régi didaktikusok fölfogása: *Nonnisi unum uno tempore.* Herbart is a lehetőség szerint azt kívánja. A modern oktatás az elszélesedés felé hajlik. Az alapvető disciplinákat (kivéven a philosophiát) korán kell kezdeni és soká kell folytatni, ezeket tehát nem lehet fölváltva tanítani; inkább alkalmazható a fölváltás a járulékos disciplinákra. A tanszakok hármassorrendje négyes sortagú renddé lesz az által, hogy a két sorrend első tagja ketté válik; a nyelvi oktatás korábbi, az anyanyelvre szorító oktatás, és későbbi, az idegen nyelvekre is kiterjedő oktatás; a világ- és szülőföldismeret közül a szülőföldismeret az első tag.

Az oktatás (képzés) tartalma fokozatos sorrendjének történeti elve. A fejlődés folyamán modern műveltségünk annyi történeti elemet vett föl, hogy ezek sorrendjének megállapítása szükséges. Erre a történeti elv szolgál, *hogy a mi az idő folyamán korábbi, azé az elsőbbség a műveltségszerzésnél is.* Általánosan ez a progresszív út nem követhető; tekintettel a közvetlenül létezőre, korlátozni kell, mint a hogy a koncentráció és az egymásutátság elvét is, tekintettel az egyes tanszokokra, korlátozni kellett. Némely tanszakoknál regresszív úton haladunk. Herbart, Kohlrausch, Ziller a történeti elvről. Szerző e szerint a következő sorrendet állítja fel: bibliai és hazai ó-kor (ez utóbbi a világtörténeti középkor) — hazai és ó-klasszikai hősmondák és történetek — epikusok és történetírók — a közvetett irodalmi formák: lyra, dráma, szónoklat, bölcsélet. — A görög nem előzheti meg a latint.

Az oktatás (képzés) munkája a korok szerint. Ezen elmélkedés szükségességéről. Az ifjú élet hat szaka: a gyermekkor két szaka (6 éves korig és 6—10 éves korig); a fiui kor két szaka (10—13 éves korig és 13—16 éves korig) és az ifjúi kor két szaka (16—20 éves korig és 20—24 éves korig). Az ifjúság oktatásának befejezéséről.

De az oktatási (képzési) tartalom ezen szervezése még nem tanulmányi rendszer, sem tanterv. Ezek fejtegetése a közoktatásügyről szóló részbe tartozik.¹⁾

Krausz Sándor.

Az állami elemi tanító- és tanítónőképző-intézetek rendtartása és képesítő vizsgálati szabályzata.

Az állami elemi tanító- és tanítónőképző-intézetek fontos esemény előtt állanak. Az vár reájuk, hogy szervezeti szabályzatot kapjanak, a mely hivatva van arra, hogy megszüntesse az elavult, hiányos, sok ellentétes intézkedéseket tartalmazó rendeletek hatályát; hogy az egyes tényezők helyzetét és működési körét szabatosan megjelölven, az egész gépezet nyugodt és szabályos járását, s ezzel együtt az intézmény hasznosabb működését biztosítsa. Indokolta teszi egy szabályzat kiadását különösen az a körülmény, hogy az 1877-ben kiadott igazgatási szabályzat elavult és hiányos voltánál fogva egyáltalán nem illik a mai tetemesen megváltozott viszonyokhoz. 1877 óta nevezetes átalakuláson mentek keresztül az állami tanítóképző-intézetek külső és belső élete, kormányzása, felügyelete, a kiképzés színvonala, a képesítés módja, a tanárok anyagi és képzési viszonyai, a tanári testületek szervezete; s ezekkel együtt, a megváltozott viszonyokból kifolyólag, de különösen országos egyesületünk működése következtében teljesen átalakultak az eszmék, törekvések és kívánalmak, a melyeket a tanítóképzés terén működők a képzés munkája, szervezete, magasabb színvonalra emelése

¹⁾ Ezen rész „Az oktatás munkája a korok szerint“ nagyon tanulságosan és szépen van kidolgozva. Behatóbb ismertetését máskorra tartjuk fenn. *Kr. S.*

íránt táplálnak. Oriási fejlődési különbség választja el a mai állami tanítóképzőket az 1877-diki igazgatási szabályzattól. Így hát örömmel is üdvözölhetnénk az új szervezeti szabályzatot, ha egy lényeges körülmény minden kedvünket el nem venné a megszületendő szabályzattól. Ez a körülmény pedig nem más, mint az, hogy *az állami tanítóképző-intézetek fejlődésük folyamán tetemesen kitéptek azon korlátok közül is, a melyeket az 1868-diki népoktatási törvények szabtak reájuk.* Ki nem érzi a tanítóképzés terén működők közül azt, hogy a törvényben ránk szabott igazgató-tanácsi intézmény csak úgy függ már össze a tanítóképzőkkel, mint a platánfaval az őszi kérge, melyet levetni készül? Ki nem látja, hogy a miniszteri biztos kinevezése új helyzetet teremtett, s mai felügyeleti rendszerünk csak akadálya a magasabb színvonalú képzésnek? Ki óhajtja ma a felvételi vizsgálatot? Ki nem ismeri az ősdi segédtanári intézmény tarthatatlan voltát?

Nem, mi nem örülünk a megszületendő szervezeti szabályzatnak, a mely természetesen csak az 1868-diki népoktatási törvények alapján állhat. Oly rendelet, a mely elavult törvényeket akar végrehajtani, nem lehet korszerű. S ha az a rendelet a készítőjének jóakaratából itt-ott igyekszik is a törvény ferdeségeit enyhíteni, mégsem teremthet jó rendet, életerős működést s egészséges fejlődést. Kibocsátása esetén maga a kibocsátó miniszter alternatíva elé kerül: vagy végrehajtja azt betűszerint s akkor kényszerzubbonyt ad a tanítóképző-intézetekre, vagy kénytelen lesz igen gyakran a saját rendeletéből «eltekinteni.» Ez az oka annak, hogy nem örülünk annak a szabályzatnak minden jó tulajdonságai, szerkezeti pompája mellett sem.

Nem új szervezeti szabályzatot, hanem új törvényt kérünk, a melyet a miniszter úr már többször megígért az orszagnak. Kérünk egy *szabad-elvű elvek szerint* megalkotott új törvényt, a mely a mai elposványosodott talaj helyett új, biztos és széles alapot adjon mind az állami, mind a többi tanítóképző-intézetek erőteljes fejlődéséhez.

* * *

A vallás- és közoktatási miniszter úr liberális gondolkozásához híven az új szabályzatot megküldötte az összes állami tanító- s tanítónőképző-intézetek tanári testületeinek s a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének véleményadás végett. Kitünik ebből, hogy a miniszter úr teljes bizalommal van a tanítóképző tanárokhoz s országos egyesületükhöz; de kiválglik az a nemes szándéka, hogy a köztapasztalaton és közvéleményen alapuljon az a szabályzat, a mely hivatva lenne hosszú időig, ki tudja, talán évtizedekig zsinórmértékül szolgálni az állami tanítóképző-intézeteknek. Jóindulatáért s bizalmaért fogadja a a miniszter úr ez úton is hálás köszönetünket.

A miniszter bizalma, de különösen az alkalom súlya azt a kötelességet rója a tanári testületekre és az országos egyesületre, hogy beható tanácskozás tárgyává tévén a szabályzatot, nézeteiket a tárgyban való nagy körültekintéssel, a fejlesztési célok szem előtt tartásával s teljes őszinteséggel nyilvánítsák. A hozzánk érkezett iratok bizonyossága szerint a tanítóképző tanári testületek teljesen at is érzik felelősségük súlyát,

kötelességük nagy fontosságát úgy a miniszter akaratával, mint a tanítóképzés ügyével szemben. Két tanári testület köriratot intézett az összes állami testületekhez, a melyekben egyöntetű eljárásra szölik fel azokat. E köriratok is bizonyítják, mennyire nincsenek megelégedve a testületek a szabályzat alapfogalmaival, mennyire meghaladott állásponton állóknak tekintik annak intézkedéseit. Tanúságosnak tartjuk e két körirat kivonatos közlését.

I. Az egyik képző testülete a legmélyebb háláját, tiszteletét és ragaszkodását fejezvé ki a miniszter iránt azon bizalmaért, a melylyel a képzők testületeit megajándékozta, a következő véleményt nyilvánítja:

A mennyire a rendelkezésünkre állott rövid idő alatt sikerült az előttünk fekvő javaslat szellemébe behatolnunk és az abban tervezett intézkedéseket áttekintenünk, azt a véleményt alkottuk róla, hogy a harmincz éves múltnak, nemcsak jóknak bizonyult, hanem elhibázott vagy elavult intézkedéseit is állandósítani akarja, hogy a képző-intézeti tanároknak sokszor megnyilatkozott és az ügy javát czélzó óhajtsáit figyelemére alig-alig méltatja. Ilyenformán ez a javaslat a múlthoz képest tényleges haladást nem jelent, ettől a tanítóképzés ügyének általános fellendülését vagy intenzív továbbfejlődését nem remélhetjük.

Ebben azonban első sorban és főként nem ez a javaslat, a melynek elvégre is a törvényes intézkedéseken kellett felépülnie — a hibás, hanem maga a törvényes alap. A tanítóképzés ügye ma már erősen kinőtt a három évtizeddel ezelőtt lerakott keretből, nekünk tehát, ha ügyünket őszintén és híven akarjuk szolgálni, első sorban a lerakott keretek bővítését, a tanítóképzésnek egységes alapon törvénnyel való fejlesztését kell, a kínálkozó alkalmat megragadva, kérnünk és sürgetnünk. Nagyon természetes, hogy mi itt ki nem térhetünk a tanítóképzés szervezetének építgetésére, e helyett alapul *Országos Egyesületünk* határozatait jelöljük meg, a melyeket egészükben vallunk és elfogadásra tisztelt Kartársainknak is ajánlunk.

A tanítóképzés ügye a meglevő alapokon is jelentékenyen fejlődött; azonban ennek a fejlődésnek legfőbb és csaknem kizárólagos tényezői a magas tanügyi kormány gondos istápolása, meg az ügy munkásainak buzgó tevékenysége volt. A fejlődés azonban mennyivel jelentékenyebb lett volna, ha a tanítóképzők a szakfelügyeletet és az egyöntetű kormányzást nem nélkülözik? De nem részletezünk tovább!

Elvi jelentőségű vagy épen törvényhozási intézkedéseket feltételező kívánalmaink hangoztatása mellett azonban nem szabad megfeledkeznünk a gyakorlati értékű és semmivel sem kisebb horderejű kívánásainkban való egyöntetű állásfoglalásról sem; annival kevésbé, mert ezeknek figyelembe vételét az előbbieknél fokozottabb mértékben remélhetjük.

Az alábbiakban pontokba foglalva soroljuk fel azon előttünk főböknek tetsző elvi és gyakorlati jelentőségű szempontokat, a melyeknek megvalosítását a tanítóképzés ügye és ennek munkásai érdekében feltétlenül szükségesnek tartjuk, a melyeket a javaslat tárgyalása közben, nemcsak szemmel tartottunk, hanem a melyekre módosításainkat építettük is. Az említett szempontok főbbjei a következők:

1. A tanítóképzés ügyének mai fejlettsége immár elodázhatlanná teszi, a további fejlődés pedig égetően kívánja ez ügynek *törvényes és egységes szabályzatát*.

2. Az összes tanítóképző-intézetek (tehát felekezetiek is) *négy év-folyamú* és osztályú intézetek legyenek.

3. A tanítói oklevél az *egyetem bölcsészeti fakultására* való beiratkozásra is jogosítsa.

4. Az összes tanítóképzők a népiskolai tanfelügyelők felügyelete alól kivonandók és kerületi szakfelügyelet alá *a tanítóképző-intézeti főigazgatók* felügyelete alá helyezendők.

5. *Az igazgató-tanácsi intézmény eltörtendő.*

6. *A felvételi vizsgálat törlendő*; a képzőkbe való felvétel a közép- és polgáriskolák IV. osztályú bizonyítványa alapján történjék.

7. A képzők magasabb osztályába való felvétel kizárólag az alsó osztályok bizonyítványa alapján történjék, tehát a tanítónőképzőknek *a felsőbb leányiskolákkal* stb. való mostani kapcsolata szüntessék meg.

8. *A tanári testület jog- és hatásköre* a többi tényezők előnyére (mint a javaslat teszi) ne szoríttassék szűkebb határok közé, hanem ellenkezőleg, *tágíttassék*. A hatáskörök jelöltessenek ki pontosan.

9. *A tanárookra kötelező óraszám 18-ban állapíttassék meg.* (Méltányossá teszi ezt a munka értéke, szükségessé a szabályzatban is megkívánt nevelői hatás kifejtetése és egyéb teendők és tisztségek sokaságának — jegyzőség, osztályfőnökség, könyvtárosság, szertárak gondozása, önképzőkör stb. — elláthatása.)

10. *A képesítő vizsgálati díjak egészben vagy részben a bizottság tagjainak adandók* vagy e munka napidíjjal jutalmazandó. (Elég fel- említeni a polg. képesítőkért vagy a középiskolai érettségiekért járó díjakat.)

II. A másik körirat szintén hálával van eltelve a miniszter iránt a kitüntető bizalomért s a következő véleményt mondja:

Mindenek előtt nem titkolhatom el azon egyéni felfogásomat, hogy én ezen «Szabályzat» tervezetében egészben a közel múlt fejleményeikhez képest visszaesést látok. Az 1891-ik évben 24325 sz. a. kiadott az igazgatói jelentésekre vonatkozó rendelet, nem különben az 1892-ben 12152. sz. a. rendelettel kiadott s a képesítő vizsgálatokon vonatkozó Szabályzat azon reményt keltették bennünk, hogy nemsokára eljő azon idő, melyben a tanári testületeknek, a sikeres működésnek egyedüli garantiáját képező, minél szélesebb körű autonómikus hatáskör megadatik. A jelen szabályzati tervezet a tanári karok hatáskörét oly szűkre kívánja szorítani, a milyen szűkre azt sem a XXXVIII-ik (1868. évi) törvény, sem az annak foganasítása céljából kiadott min. rendeletek sem tették. Pedig akkor ezen megszorítás sokkal indokoltabb lett volna, mert a tanítóképzés ügye nálunk akkor még gyermek, sőt csecsemő korát élte. Ezen Szabályzat elvi ellentétben áll azon megállapodásokkal szemben, melyeket *a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületének* 1898. jul. 3—5. tartott ötödik közgyűlése inaugurált.

Sem időm nem engedi, sem terem nincs ahhoz, hogy én ezuttal az egész szabályzati tervezetre nézve nyilatkozzam; különben is azt

hiszem, hogy annak egyes intézkedéseire nézve csekély lesz közöttünk a véleményeltérés! Csupán két pontra nézve látnám felette nagy szükségét annak, hogy közöttüdk véleményeltérés ne legyen, illetőleg, hogy azokra nézve egyforma határozottsággal nyilatkoznánk. Ezek a *felügyelet és az igazgatótanács kérdése*.

A mi szervezeti javaslatunk öt kerületi főigazgatót kér; az előttünk fekvő szervezeti tervezet a kir. tanfelügyelők hatáskörét tetemesen szélesíti. A mi javaslatunk 30 évi tapasztalat alapján az igazgatótanács intézményéről tudni sem akar.

Nem akarom a tanfelügyelőkre nézve egyleti gyűléseinken s közlönyünk hasábjain többször elmondottakat ismételni: csakis két körülményre kívánom a kartársak figyelmét felhívni. Az első az, hogy a *tanfelügyelők a tanítóképzés belügyei iránt érdekel egyáltalán nem viseltettek*; a második, hogy *hiányzik náluk a szaki qualificatio*. Az elsőt illetőleg azt kérdelem, hány tanfelügyelő tagja van egyletünknek? Hány vett részt annak tanácskozmányain? Bizony nagyon kevés! A második pontot illetőleg nem anomália-e az, hogy a tanfelügyelőknek kisebb qualificatioja van, mint egy képző-intézeti tanárnak?

Nem kívánom én az előzőkben azt mondani, mintha a tanfelügyelői karban igen sok derék férfiú nem volna: vannak ott igen sokan, a kik magán szorgalom által, magas fokú képzettségre tettek szert; de annyi elvitázhatatlan tény, hogy a tanítóképzés ügyei iránt sem hajlammal, sem készütséggel nem bírnak. Minek tehát őket olyanra erőltetni, a mit nem kedvvel tesznek.

A mi az igazgatótanácsot illeti, annak tagjaira nézve ugyanazok, csakhogy nagyobb mértékben, mint a tanfelügyelőknél, szintén felhozhatók. Itt még a következőket csatoljuk hozzá: tanképesítőnk, illetőleg tanképesítő vizsgálatunk színvonala azon idő óta emelkedett tetemesen, mióta az igazgatótanácsok szavazat joga az osztályzatok megállapításánál eltöröltetett. Hogy mi szükség van arra az administratió egyéb terén, az emberi észszel egyáltalán fel nem fogható.

A tanfelügyelőknek a tanítóképzők fölötti felügyeleti jogának indokolásánál azt szokták rendesen felhozni, hogy ez a tanítóképző és népiskola közötti kapcsolat fentartása okáért elkerülhetetlenül szükséges. Vajjon nem sokkal inkább volna-e létesíthető e kapcsolat az által, ha a tanítóképző-intézeti igazgatónak a megyei közigazgatási bizottságokban hely adatnék, a tanárok iskolalátogatásokkal megbiztatnának s a tanító-egyletekben való részvételre a jelenleginél szigorúbban köteleztetnének.

Mіндеzeknek, nemkülönben gyűléseinken s közlönyünkben elmondottak alapján, arra kérem a kartársakat, *sürgessük egy akarattal a tanfelügyelői hatáskör alól való kivételünket, illetőleg főigazgató alá való helyzetetésünket; sürgessük az igazgatótanácsok eltörlését, mint a mely haladásunknak egyik legnagyobb kerékkötője*.

* * *

Ezek után adjuk a szabályzati tervezet bő kivonatát.

I. Általános határozatok.

1. Az állami elemi tanítóképző-intézetek *négy évfolyamúak*. A négy évfolyam sikeres elvégzése feljogosít a tanítói képesítő vizsgálat letelésére.

2. Egy-egy évfolyamba *30-nál több tanuló nem vétetik fel*.

3. A tantervet időről-időre a vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg.

4. A képzőknek csak *rendes tanulóik vannak*. A miniszter megengedheti, hogy *magánúton készülő tanulók is* tehessenek a rendes tanulóktól elkülönítetten osztályvizsgálatot.

5. A tanulók tandíjat nem fizetnek. Egyéb illetékek (beírási, könyvtári, betegápolási stb.) csak a miniszter külön engedelméből szedhetők.

6. Minden állami elemi tanítóképző-intézetnek *kertje és gyakorló iskolája (osztatlan, hatosztályú elemi népiskolája) van*.

7. Minden képzőben *köztartás* — esetleg *internátussal együtt* — állíttatik fel. A tanítóképző-intézetek, kivétel nélkül internátussal vannak ellátva.

8. A tanítóképző-intézetek hivatásszerű munkáját végzik: az *igazgató és a tanári testület*.

9. A tanítóképző-intézetek *hatóságai az igazgató-tanács, a kir. tanfelügyelő, a vallás- és közoktatásügyi miniszter*.

II. A tanulók felvétele, átlépése, eltávozása, kizárása.

10. Az elemi tanítóképző-intézetek *első évfolyamába* oly ép testű tanulók vétetnek fel, a kik a 15-ik életévüket már meghaladták s annyi előképzettséget igazolnak, a mennyit a felső népiskolának, a polgári iskolai, gimnáziumi és reáliskolai alsó négy osztálynak elvégzése nyújt. E követelményt iskolai bizonyítvánnyal vagy az illető képző-intézetnél letett felvételi vizsgálattal kell igazolni.

A tanítónőképzőknél elég a 14 év. Kiváttatik a felső leánynépiskola, felsőbb leányiskola és nógimnázium első négy osztályának elvégzése. *A felveendő növendékek kivétel nélkül felvételi vizsgálatot tesznek*.

11. E §. megállapítja az 1896. évi 10.696. sz. rendelet alapján a felvétel módozatait. E szerint:

a) A felvétel mindig az iskolai év végén történik.

b) Az igazgató a tanári testület meghallgatásával, *jelentést készít a künn és bennlakó növendékekről, kedvezményeiről s a megüresedő helyekről. A felvételre vonatkozó konkrét javaslatot az igazgató-tanács készíti el; ő tesz javaslatot arra nézve is, hogy fentartandó-e a tényleges állapot vagy szükséges a változás s erről költségvetést készít*.

c) Az igazgató a felvételtől pályázatot tesz közé a Hiv. Közlönyben (május 31-ig), a mely közöltetik az összes népoktatási intézetekkel és a középiskolakkal.

d) A felvételi vizsgálat június 30. és július 10-ike közé esik.

Tanítónőképzőkben a felvételi vizsg. általánosan kötelező. A felvételi vizsgálatok a tanfelügyelő vagy az igazgató-tanács valamelyik tagjának elnöklése alatt a tanári testület előtt tartatnak meg.

e) A felvételi kérvényekről s a vizsgálatok eredményéről az igazgató a tanári testület hozzájárulásával minősítvényi kimutatást és véleményes *jelentést* tesz az igazgató-tanács elé. *A felvételtre és a kedvezményekre nézve a konkrét javaslatot az igazgató-tanács készíti és terjeszti a miniszter elé.*

12. Magasabb évfolyamba csak az vehető fel, a ki a megelőző évfolyamot sikeresen végezte el.

A tanítónőképzők III. évfolyamába felvehetőek, a kik kiseddévónői oklevelet szereztek s a felsőbb leányiskola vagy a női gimnázium hat osztályát végezték. A kiseddévónők a tananyag-külömbözetből, a gimnáziumot végeztek az I. és II. osztály neveléstani tárgyaiból kötelesek felvételi vizsgálatot tenni.

14. Évközben egyik intézetből a másikba, csak a miniszter engedélyével s az igazgató elbocsátó bizonyítványával lehet átlépni.

15. Évközben az intézet elhagyása a) önkényt, b) betegség miatt s c) fegyelmi úton történhetik.

III. Fegyelmi ügyek.

17. Minden tanítóképző-intézet az alábbi intézkedések alapján részletesen kidolgozza a *maga fegyelmi szabályait* s ezeket jóváhagyás végett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjeszti.

Az intézeti fegyelmi szabályokat beíráskor a szülők is kézhez kapják és láttamozzák.

18. A beírások idejéről s az iskolai év kezdetéről a tanulók eleve értesíttetnek.

19. Beiratkozás alkalmával köteles minden tanuló az igazgatónál jelentkezni.

20. *Künnlakó* tanulók beiratkozás alkalmával *bejelentik szállásukat* az igazgatónak, a ki őket utasíthatja más szállás fogadására. Évközben csak az igazgató jóváhagyásával szabad szállást változtatni.

21. A tanuló köteles magát iskolai eszközökkel ellátni.

22. A tanulók kötelesek mulasztásaikat a szokásos módon igazolni.

23. *Egyes tanítási órákról való elmaradhatásra* az illető tanárok, hosszabb időre, három napon belül az osztályfőnök, azontúl az igazgató adhatnak engedelmet, a kik erről a tanári testületet értesítik.

24. Intézkedések a ragadós betegség esetén való mulasztásokról.

25. Ha valaki annyi órát mulaszt, a mennyi a heti órák száma, az intézetből elbocsájtatik.

26. Szorgalmi időben a tanuló csak az igazgató engedelmeiből hagyhatja el a várost.

27. Az isteni tiszteleteken való részvétel kötelező.

28. Megszabja a növendékek magaviseletét a tanárokkal, előljáróik s egymással szemben.

29. Gyűlést a növendékek csak az igazgató engedelmeiből tart-

hatnak, úgyszintén az igazgató engedheti meg a kávéházba, színházba stb. menetelt.

30. Magánórát csak az igazgató engedelméből adhat.

31. E pont megjelöli a növendékekre nézve tiltott dolgokat (pénzgyűjtés, adás-vevés, szerencsejáték stb.)

32. A fegyelmi büntetések és fokozatok:

a) a tanár figyelmeztetése négy szemközt;

b) az osztályfőnök intése és feddése négy szemközt;

c) az igazgató elé idézés, a ki a szülőknek tanácsolhatja a tanuló csendes eltávolítását az intézetből;

d) a tanári értekezlet elé idézés, az állami kedvezmény ideiglenes felfüggesztésével, végleges megvonásával, az intézetből való kizárással;

e) erkölcsi romlottság esetén, a tanári testület javasolhatja az összes képzőintézetekből való kitiltást.

33. E pont meghatározza a fegyelmezés célját, a mely mindig a javítás és nem a megtorlás.

34. A fegyelmi büntetések az osztálynaplóba, «esetleg az évi értesítőbe s az évi bizonyítványba bevezettetnek», miről a szülők haldéktalanul értesítendőek.

35. 36. E pontok szabályozzák a növendék kizárását és kitiltását.

IV. Tanulmányi ügyek.

37. A tanítás a miniszteri tanterv szerint folyik.

38. Mindenik intézet elkészíti a maga helyi tantervét, részletes tanmenet alakjában.

39. Az iskolai év szeptember 1-től június végéig tart. Az iskolai évet az igazgató alkalmi ünneppel nyitja meg és zárja be.

40. A tanulmányi rendet (tantárgy felosztás, gyakorlati foglalkozás, órarend) mindegyik képző-intézet akként állapítja meg, hogy a tanítás folytonosságát biztosítva legyen.

41., 42. E §§. megállapítják a rendes és rendkívüli iskolai szüneteket.

44. A tantervben megszabott rendes tantárgyak tanítása alól *senki sem menthető fel.*

44. A tanítás államilag engedélyezett tankönyvek alapján történik. A tollbamondás tilos. A *tanfelügyelő* engedelméből *autografált kézirat* is használható.

45. A tankönyvek és taneszközök *kijelölése* a tanári testület javaslata, használatba vétele a *tanfelügyelő jóváhagyása alapján* történik. Az isk. év végéig be kell küldeni a jövő évi tankönyvek jegyzékét.

46. Mindegyik képzőben ifjusági könyvtár rendezendő be.

47. Az önmunkásság ápolása végett megengedhető, sőt előmozdítandó az ifjusági önképzőkörök (ének- és zenekörök) alakítása; de mindenkor csak tanári vezetés, felügyelet és ellenőrzés mellett és a nyilvánosság lehető elkerülésével. Az ily körök alapszabályai jóváhagyás végett a *kir. tanfelügyelőnek* bemutatandók.

48. Az *órarend* akkép állapítandó meg, hogy a nagyobb szellemi munkát követelő tárgyak délelőttre essenek. A tanítás d. e. 8—12-ig,

d. u. 2—5-ig tarthat. Az óráközökben 10 percnyi szünet van, a második óra után 15 percz.

49. A tanulók deczember 23-án és márczius 31-én évharmadi értesítőt kapnak.

50. Oly esetben, mikor a tanuló évközben hagyja el az intézetet, az értesítő szolgál elbocsátó bizonyítványul.

51. Az iskolai ünnepek és tanulmányi kirándulások lehetőleg ne zavarják a tanítás rendjét. Egy napnál hosszabb kiránduláshoz a *tanfelügyelő* jóváhagyása szükséges.

52. Az iskolai év végén, június harmadik hetében *osztályonként nyilvános vizsgálatok* tartatnak az igazgató-tanács és a tanári-testület jelenlétében. A negyedik évfolyam vizsgálata a képesítő vizsgálat miatt korábban tartatik meg.

53. Az osztályvizsgálatoknak kettős céljuk van: *az osztály évi munkásságának együttes bemutatása* és a kétes előmeneteli tanulók érdemjegyének eldöntése. A kétes vagy elégtelen előmeneteli tanulók okvetetlenül felhívandók az illető tantárgyakból.

54. Az osztályzatokat a vizsgálat előtt kell megállapítani, de a kétesekre nézve nem zárandók le.

55. Javító vizsgálatra utasítatik, kinek egy vagy két elégtelenje van és osztályismétlésre, a kinek ennél több elégtelen érdemjegye van.

56. Javító- és ismétlő-vizsgálatot a következő iskolai év megkezdése előtt és csak annál a képzőnél tehet a tanuló, a hol a javításra és ismétlésre utasított.

57. Ha valamelyik tanuló betegség vagy egyéb fontos ok miatt nem teheti le az osztály-vizsgálatot, a tanári testület dönt, hogy tegyen-e pótló-vizsgálatot.

58. Az évi bizonyítványt az osztályfő állítja ki s az igazgató osztja szét.

59. A négyéves tanfolyam elvégzése után a tanulók képesítő-vizsgálatra bocsátatnak.

V. Tanári testület; tanári értekezletek.

60. Az egy tanítóképző-intézetnél működő igazgató, rendes-, segéd-, megbizott-, helyettes- és óraadó-tanárok a gyakorlóiskola tanító-jával együtt alkotják a képzőintézet tanári testületét.

Az igazgatói-, rendes- és segédtanári, továbbá gyakorlóiskolai tanítói állások *nyilvános pályázat útján* töltenek be. A pályázati folyamodványokról első sorban az illető tanári testület mond véleményt; róluk táblázatos minősítvényi kimutatást készít s kellő megokolás kíséretében hármas kijelölést tesz.

61. A tanári testület minden tagja a reábizott tantárgyat tanítja.

62. A tanárnak *az ifjúság nevelését is szíven kell hordania.*

63. A *köteles heti óraszám*, a melynek magasságáig a tanári testület tagjai elfoglalhatók: az igazgatónál heti 12 óra, a rendes tanárnál 20 óra, segédtanárnál 14—20 óra, a gyakorlóiskola tanítójánál 30 óra.

Eltérés a kötelező heti óraszámából — azon alul vagy felül —

csak a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedelmével, illetve rendeletére történhetik.

A köteles heti óraszámom felül adott órák a tanári fizetéssel arányosan díjaztatnak.

64. A tanár idejekorán értesíti mulasztásáról az igazgatót, a ki helyettesítéséről gondoskodik.

65. A tanár a tananyagot, a tanítók mulasztását s esetleges intézkedéseit az osztálynaplóba bevezeti. Az egész osztályra tartozó intézkedéseiket az osztályfő hozzájárulása szükséges.

66. A tanár köteles az igazgatótól számára kijelölt és a tanári értekezletnek bejelentett tiszteket (jegyzőség, szertárkezelés, ifj. egyesület vezetése) és az iskolai nevelés és tanítás körébe tartozó megbízásokat (kirándulások, felügyelet a templomban, iskolai ünnepek rendezése) teljesíteni. A rábizott szertárt (könyvtárt) leltár mellett s anyagi felelősséggel őrzi.

67. A helyettesítéseket elsősorban a testület többi tagjai látják el; még pedig három hónapig díjtalanul, ezen felül óradíj mellett. Fél évnél tovább tartó mulasztás esetén helyettes tanár állítandó. A helyettesítésnek két héten túl szakszerűnek kell lenni.

68. A tanárnak a szorgalom idő alatt a képzőintézet színhelyétől való távozásra évenként legfeljebb kétszer 2—3 napra az igazgató, 8 napra s évenként legfeljebb egyszer a tanfelügyelő adja meg az engedelmet.

69. A tanárok más intézetben órákat vagy törvényesen megengedett egyéb foglalkozásokat csupán az igazgató tanács engedelmével vállalhatnak el. Az intézetben és azon kívül adott órák összege nem haladhatja meg a heti 30 órát.

70. A tanárok ugyanazon intézeti tanulóknak leckeórákat nem adhatnak, magántanulókat osztályvizsgálatra elő nem készíthetnek.

71. Az osztályfő a tanári értekezlet hozzájárulásával az igazgató jelöli ki. Feladata: a fegyelmi, tanulmányi rend fentartása, elejét veszi a házi feladatok összetorlódásának; a tanulókkal az osztályon kívül is érintkezik, szállásaikon felkeresi; szülőkkal érintkezik. a) Gondja van az osztályterem rendben tartására. b) Az osztálynaplót számon veszi. c) Az értekezleten osztálya ügyeinek előadója. d) Kiállítja az évharmadi értesítőket s az évi bizonyítványokat. e) Értesíti a szülőket.

72. Minden hónapban, lehetőleg az egész évre előre meghatározott napon, rendes tanári értekezlet tartatik. Rendkívüli értekezletet az igazgató és két tanár is írásban megokoltan bármikor összehívhat. A meghívó (az idő és a napirend) két nappal előbb közlendő.

73. A tanári értekezlet hatáskörébe a következő ügyek tartoznak: a) elkészíti az intézet helyi tantervét (részletes tanmenetel), mely a miniszter jóváhagyása után a tanítás alapjául szolgál;

b) ehhez képest hónapról-hónapra megállapítja a tanítás rendjét különös tekintettel az írásbeli dolgozatokra és egyéb házi feladatokra;

c) megállapítja a tan- és segédkönyveket és a tanszereket;

d) javaslatot tesz a tanári s ifjúsági könyvtár, a szertárak és felszerelés gyarapítása, javítása ügyében;

e) havonként számon veszi, ellenőrzi egyénenként és osztályonként a tanulók tanulmányi és fegyelmi állapotát; megállapítja (év harmadonként és év végén) az érdemjegyeket s a feljebb vitelt;

f) a tanulók fegyelmi ügyeiben határoz;

g) javaslatot tesz a tanulók felvételére és kedvezményeire (ösztöndíj, segélyezésekre) nézve az iskolai év kezdetét megelőzőleg s előforduló esetekben évközben is; az év végén kijelöli a jutalomra méltó tanulókat; tudomásul veszi a felsőbb hatóságoknak az intézethez küldött rendeleteit s végrehajtásukhoz a maga hatásköre szerint hozzájárul;

h) a tanári testület tagjainak egymásközt vagy az igazgatóval szemben előforduló szolgálati ügyeiben — véleményeltérés vagy összeütközés esetén — első fokon határoz;

i) a tanári értekezlet határozatai és tárgyalásai a testület tagjait diskreczióra kötelezik.

74. Ez a §. meghatározza a tanári értekezletek napi rendjét.

75. A tanári értekezleten az *igazgató* akadályoztatása esetén a legrégebb szolgálatu rendes tanár elnököl. A tanári testület mindegyik állandóan alkalmazott (kinevezett) tagjának szólási és szavazási joga van; az óraadó és ideiglenesen megbízott tanárokat csupán a szólás joga illeti meg.

76. Az értekezleten köteles minden tanár *kezdetől végig* részt venni. Meg nem jelenése s eltávozása s annak oka jegyzőkönyvbe vétetik.

77. Döntés szavazattöbbség alapján. Elnök szavazása egyenlőség esetén. Fontos elvi és fegyelmi esetekben a szavazatok névszerint vétetnek jegyzőkönyvbe. Kisebbség és egyesek különvéleménye a jegyzőkönyvhöz csatolható.

78. Ha az igazgató az értekezlet többségével egyet nem ért, a hozott határozat végrehajtását felfüggesztheti, sőt a sürgős intézkedést személyes felelősségére azonnal életbeléptetheti. De ilyen esetekben köteles — a jegyzőkönyv csatolása mellett — a felsőbb hatóságnak haladéktalanul jelentést tenni, a mely ez ügyben véglegesen dönt.

79. A jegyzőkönyvek nem naplók, tehát csak az előterjesztéseket, indítványokat és a határozatokat tartalmazzák a megokolással.

VI. Az igazgató.

80. Az igazgató a képzőintézet közvetlen előljárója és a tanári testület feje. Mint ilyen, személyes felelősséggel vezeti az intézet munkásságát minden irányban s felügyelő tiszte és ellenőrzése annak összes tényezőire kiterjed.

a) Felügyel a képzőintézet épületére, helyiségeire, felszerelésére s egyéb gazdasági javára; a szertárakat mindeu isk. év végén leltárilag megvizsgálja s erről jelentést tesz.

b) Megállapítja a tanári testület meghallgatásával a tantárgy-felosztást s az órarendet; a tanárok működéséről s a tanulók előhaladásáról egyénenként és osztályonként minél gyakoribb hospitálással meggyőződik; összehívja és vezeti a tanári értekezletet.

c) Örökdik a tanulók magaviselete felett; fontosabb fegyelmi esetekben eljárását a tanári testülettel közli; szabadságot ad s gondoskodik a helyettesítéséről.

d) Iskolai ünnepekről, kirándulásokról intézkedik.

e) Gondoskodik a szabályszerű vizsgálatok megtartásáról s *azokat vezeti*.

f) A képzőintézetet képviseli.

g) A felsőbb hatóságok rendeleteit teljesíti s őket a képzőintézet ügyeiről informálja.

81. Az igazgató a következő könyveket köteles vezetni: a) anyakönyveket; b) ügyviteli (iktató) könyvet a rendeletek nyilvántartásával; c) vagyoni leltárat; d) az intézet krónikáját.

82. A képzőintézet évi költségvetéséről s évközben felmerülő költségeiről javaslatot terjeszt *az igazgató-tanács elé*; a pénzeket anyagi felelősség mellett kezeli s minden iskola év végén számadást terjeszt fel. Kiadásokat csak felsőbb engedélylyel tehet. Hitelátlépésért felelős, fizetésre kötelezhető s esetleg fegyelmi úton büntethető.

83. Gondja van az int. orvos működésére, a kit támogat.

84. A szolgazemélyzet felett úr. A kertészszel, szállítókkal, vállalkozókkal hatósági meghatalmazás mellett egyezséget köt.

85. Minden isk. év végén jelentést terjeszt fel. (1891. évi 24.325. rend.). Szerkeszti az értesítőt.

86. Minden hiv. felterjesztését közvetlenül a tanfelügyelőhöz, illetve *ennek útján* a vallás- és közokt. miniszterhez intézi. A tanárok csak az igazgató útján juttathatják beadványaikat a felsőbb hatóságokhoz.

87. Az igazgató mellett az adminisztratív teendőkben a segédtanár segít, a mely elfoglaltságát heti 4 órában számítják be.

88. Az igazgató, ha az intézetből távozik, köteles helyettesítést állítani, a kiben legjobban megbízik. 2—3 napra csak a tanfelügyelő engedelméből távozhatik, magán ügyben csak egyszer. Három napon túl a tanfelügyelő javaslatára a miniszter adhatja meg az engedélyt. Ily esetekben s ha az igazgató beteg, a legrégibb szolgálati rendes tanár helyettesíti.

89. A nagy szünet alatt hat heti szabadsága lehet. De a köztartásért kárptólást nem kap.

VII. A gyakorló-iskola.

90. *A gyakorló-iskola mintáját adja a hatosztályú osztatlan elemi népiskolának.* Kivánatos ennek oly berendezése, hogy a tanítói-gyakorlat céljaihoz képest alkalmoszerűleg osztott népiskolává is át legyen alakítható.

91. A gyakorló-iskola vezetését és összes teendőit az igazgató felügyelete és ellenőrzése mellett a gyakorló-iskolai tanító látja el.

a) Felveszi a tanulókat; a tandíjakat beszedi. A tandíj alól felmentést a testület javaslatára a tanfelügyelő ad.

b) Elkészíti a gyakorló-iskola fegyelmi szabályzatát.

c) Részletesen kidolgozza a gyakorló-iskola állandó tanmenetét;

ennek alapján havonként elkészíti s előre bemutatja a tanári értekezletnek a gyakorló-iskola elvégzendő tananyagát.

d) A képző-intézeti tanulók tanítási gyakorlatait a módszertan tanárával (igazgatóval) egyetértésben *vezeti* s részt vesz a tanítási gyakorlatok előkészítésében, megtartásában, megbírálásában a tanári értekezlet által megállapított rend szerint.

e) Érintkezik a szülőkkel; bizonyítványokat kiállítja.

92. Felelős a gyakorló-iskola felszereléseért.

93. Az évi nyilvános vizsgálat idejét az igazgató állapítja meg.

VIII. Köztartás; benlakás.

94. Az állami tanítóképző-intézetek *köztartással, vagy köztartással és benlakással (teljes ellátás)* vannak egybekapcsolva. A részvétel a köztartásban vagy benlakásban *nem kötelező*.

95. A köztartás vagy a teljes ellátás díját az igazgató tanácsnak a tanári értekezlet meghallgatásával tett javaslatára a vallás- és közoktatási miniszter állapítja meg.

96. Szegény és jó tanulóknak az ellátás díja egészen vagy részben elengedhető. Künlakók havi segílyt kaphatnak. Szegény tanítók gyermekei előnyben részesülnek.

97. 98. A jótéteményt év közben is változtathatja *az igazgató tanács*. Leszállításra, megvonásra nézve súlyos fegyelmi esetben *az igazgatótanács* tesz javaslatot és a miniszter dönti el.

a) Köztartás künlakással.

Externatus.

99. 100. A köztartást *vállalkozó* látja el, a kivel a szerződést az *igazgatótanács hozzájárulásával* évről-évre a *gondnok* és az *igazgató* köti meg. A szerződés pontos megtartásának tiszte ugyancsak a *gondnok* és az *igazgató* tiszte.

101. A köztartás idejét és rendjét az *igazgató* szabja meg. Az étkezés idején a felügyeletet a *segédtanár* gyakorolja, a ki ezért a köztartás asztalánál ingyenes ellátást kap. Az igazgató minél gyakrabban, de hetenként legalább egyszer jelen van a tanulók étkezésén s tüzetes szemlélt tart.

102. A künlakó tanítók vagy a képzőintézet költségén bérelt és berendezett lakásokban vagy magánszállásadóknál helyeztetnek el. E szállások az intézet közelében legyenek; a tanulók nagyobb területen való szétszórtságának eleje vétessék.

103. A különlakó tanítók *felügyelete* első sorban az *igazgató* és *segédtanár* kötelessége, de osztozkodnak benne a *többi tanárok* is. A segédtanár legalább minden héten, az igazgató minden hónapban meglátogatja a tanulók szállásait. A többi tanárok lehetőség szerint, minél gyakrabban felkeresik a tanulókat és nevelőleg hatnak rá.

104. Az igazgató kijelölése szerint egyik tanuló a *felügyelbi tiszttel*

van megbízva, a ki naplót vezet. Ezt mindennap bemutatja a segéd-tanárnak, a ki azt láttatja. A látogató tanárok neveiket bejegyzik.

105. 106. Az intézet orvosa a künlakó tanulókat is gyógyítja. Az esetleges kórházi ápolás költsége a szülőket illeti. A gyógyszer a tanuló saját költségén szerzi be az intézettel szerződő gyógyszertárban.

107. *A künnlakó tanulók a megszabott időn kívül nem tartózkodhatnak az intézet helyiségeiben;* de meg van engedve, hogy a tornateréren s a gazdasági kertben gyakorlatokat végezzenek.

b) Köztartás benlakással.

Internatus.

108. A köztartást, a hol benlakással van egybekötve, vagy *vállalkozó*, vagy házi kezelésben *a képzőintézet igazgatója* látja el. Utóbbi esetben a köztartás szükségletei szállítók útján szereztetnek be.

109. *A köztartás vezetése és felügyelete minden esetben az igazgató tiszte,* a ki az összes internatusi berendezésért anyagilag, az internatusi nevelésért erkölcsileg és hivatalosan felelős.

110. Az internatus helyiségei a tanítási czélokra szolgáló helyiségekre minél jobban *(esetleg külön épületben elhelyezve) elkülönítendőek.* E § megjelöli a tartás és benlakás szokásos helyiségeit.

111. A benlakó tanulóknak a megszabott időn kívül nem szabad az iskolai helyiségekben tartózkodniok.

112. A nappali szobák *osztályok szerint* rendeztetnek be. A tanulók elosztása a *háló termekben* fegyelmi (nevelési) szempontból történik. A *nappaliban* minden tanulónak meg van a maga asztalhelye, zárható szekrény-fülkéje, a hálóteremben külön ágya s a ruhatárban szekrénye. Az *olvasóterem* az ifjusági könyvtár használatára, esetleg társalgásra és szórakozásra szolgál. Az *udvar* és a *kert* szabad idejökben rendelkezésükre áll a tanulóknak.

113. 114. E §§ megállapítják az internatusi nevelés és rendtartás elveit. Fő, hogy a családi nevelést pótolja, az ifju önálló fejlődését ne gátolja. A tanuló ifjuság lehetőleg maga tartsa fenn a rendet és rávezettség a maga fegyelmezésére. Legyenek heti felügyelők, a kik naplót vezetnek. Ezt a segédtanár a rendes jelentések alkalmával láttatja.

115. *Az internatusot vezető tanító* a képzőintézetben lakik és családjával együtt a köztartás asztaláról étkezik (családja tagjai és cselédsége után mérsékelt tartásdíjat fizetvén.) *A felügyeletben az igazgatónak segítségére van a segédtanár* (esetleg több is), a ki szintén a képzőintézetben lakik.

A nagy szünet alatt igénybe nem vett köztartás címén semmi nemű kárpótlás nem követelhető.

A segédtanár az étkezések, a fölkelés és lefekvés idején tartozik az intézetben lenni. Távól csupán az igazgató engedélyével lehet; mindkettőjük távolléte egy időben megengedhetlen. A segédtanár az internatusi teendőkről évközben csak úgy mondhat le, ha az igazgató

az ő helyettesítéséről az intézet megterhelése nélkül saját felelősségére gondoskodni képes.

116. Az intézeti orvos az igazgatónak az internatus hygienikus vezetésében tanácssal és útmutatással szolgál. Ha útmutatásai nem teljesíttetnének, joga van az igazgató ellen az *igazgató-tanács*hoz fordulni. Felvételnél minden tanulót megvizsgál; évenként és legalább egyszer s adatait jegyzékbe veszi. Legalább minden másodnap látogatást tesz az intézetben.

117. Mindegyik intézet megállapítja az *internatusi életet részletesen szabályozó házi rendjét*, a melyet valamint annak módosítását a miniszter hagyja jóvá.

IX. Az igazgató-tanács.

118. A képzőintézet tanári testülete felett az igazgató-tanács áll. Elnöke: a megyei tanfelügyelő; tagjai: a képzőintézet igazgatója és az öt igazgató-tanácsos. A tanács választ helyettes elnököt és gondnokot, jegyzője az igazgató.

119. Az igazgató-tanács felügyel a képzőintézet állapotára és működésére; a tanári testületnek elsőfokú fegyelmi hatósága s a tanulóknak a a tanári értekezlettől hozzá fellebbezett segélyezési és fegyelmi ügyekben határoz; illetve felterjesztést tesz a közoktatási miniszterhez.

120. Az igazgató-tanács *különösebb tiszte: a képzőintézet vagyoni ügyeinek és gazdasági vezetőségének ellenőrzése*. Ehhez képest:

a) a köztartási és teljes ellátási díjra, az évi felvételekre s ezzel kapcsolatban a jótéteményekre és segélyesésekre nézve a miniszternek javaslatot tesz;

b) gondnoka által felügyel az intézet épületének, felszerelésének és kertjének jókarban tartására; az ily természetű fedezetet nem találó költségekről előterjesztést tesz a miniszternek;

c) a köztartást illetőleg a vállalkozókkal és szállítókkal szerződést köt s ennek megtartását gondnoka által ellenőrzi;

d) gondnoka által időnként megvizsgáltatja az igazgató számadásait;

e) az intézet évi költségvetését az igazgató előterjesztése alapján megállapítja;

f) az intézet évi számadása s az *igazgatói záró-jelentés az igazgató-tanácsnak bemutatandó* s csak jegyzőkönyvi, erre vonatkozó határozatai kíséretében terjeszthető fel.

121. Az igazgató-tanács tagjai időnként meglátogatják a képzőintézetet s mindennemű vizsgálatok (magánvizsgálatok, rendes osztályvizsgálatok, képesítő vizsgálatok) idejéről az igazgatótól előre értesíttetnek, hogy azokon — intézkedés joga nélkül — résztvehessenek.

122. Az igazgató-tanács évenként legalább háromszor, de a szükséghez képest többször is, ülést tart. Rendes üléseit az iskolai év elején, közepén és végén tartja.

123. E § intézkedik az igazgató-tanácsosok napidíjáról és utiköltségének megtérítéséről.

124. 125. E §§ intézkednek az igazgató-tanácsi jegyzőkönyvek felterjesztéséről.

X. Tanítói (tanítónői) képesítővizsgálatok.

Az új szabályzatnak ez a része megegyezik az 1892. évben 12,152. sz. a. kiadott min. szabályzattal. Az eltérések a következők:

128. Az intézet növendékei nem április, hanem *május végéig* kötelesek jelentkezni az igazgatónál.

Kihagyatott: a tanári testület azon joga, hogy a kétes készülségűeknek a visszalépést tanácsolhatja.

132. A magántanulóknál osztályösszevonásnak csak rendkívüli esetben van helye.

133. A javító vizsgálatért 5 frt, az ismétlő vizsgálatért 10 frt fizetendő.

134. E § a «miniszteri biztos» esetleges jelenlétét elejti.

136. Fordítás *nemetről magyarra* szótár segítségével.

A természettudományokból és a gazdaságtanból írásbeli vizsgálat nem teendő.

137. A geometriából nem 8, hanem 6 feladvány terjesztendő fel.

A feladványok nem május 1-ig, hanem 20-ig küldendők a tanfelügyelőhöz.

138. Az írásbeli vizsgálatok nem május második felében, hanem *június második hetében* tartandók.

139. Az új szabályzat *elejti azon tanári értekezletet*, a mely számon kérte az írásbeli vizsgálatok eredményét. Ezt a teljes bizottság végzi. Az írásbeli dolgozatok június 15-ig küldendők a tanfelügyelőhöz.

141. A neveléstan be nem számításával kettőnél (nem háromnál) több tárgyból nyert elégtelen osztályzat mellett a jelölt szóbeli vizsgálatra nem bocsátható. A szóbeli vizsgálat június *negyedik hetében* tartandó meg.

142. A szóbeli vizsgálat egy nap 6–8 órán át tarthat, a mely idő alatt 8–10 jelölt tehet vizsgálatot.

143. A szóbeli vizsgálat tárgyai:

1. Hit- és erkölcsstan.
2. Neveléstan.
3. Oktatási módszertan.
4. Magyar nyelv és irodalom.
5. Hazai- és világtörténelem.
6. Hazai alkotmánytan.
7. Földrajz.
8. *Természetrész, vegytan.*
9. *Természettan.*
10. Számtan.

11. *Gazdaságtan (háztartástan).*

12. Gyakorlati és elméleti vizsgálat az énekből és zenéből (tanítóképzőkben hegedű és zongora vagy orgona, tanítónőképzőkben zongora).

13. *Gyakorlati vizsgálat a testgyakorlásból és verselésből.*

14. Tanítónőjelölteknél gyakorlati kézimunka.

A tanítónőjelölteknél a külön tornatanítónői vizsgálat elmarad.

Az új rendtartási szabályzat tervezete.

Midőn az állami tanító- és tanítónőképző-intézetek tanártestületeihez megvitatás és őszinte vélemény-nyilvánítás czéljából leküldött szabályzati tervezetnek, az idő rövidsége miatt futólagos megbírálásába fogok, gyors egymásutánban vonul el előttem az a szép, mozgalmas kép, mely a tanítóképzők életében, egyesületünk s folyóiratunk fáradságos küzdelmei alapján, az utóbbi pár évtized alatt kialakult. Nem rekriminálok, nem fejtegetem a mult hiányait, nem a lelkes, fáradságos munkát, mely egy szebb jövő reményével biztatott, hanem egyszerűen rátérek, a már oly régen várt jelen fogyatosaira, hogy ezeket tiszta valóságban feltárva, a nyilvánosság előtt is szolgáljuk becsülettel azt az ügyet, mely mindnyájunknak annyira féltett kincse.

Halás köszönettel kell fogadnunk miniszterünk ama tapintatos eljárását s kitüntető bizalmát, melylyel újabb alapvető s eredményeiben majdan messze kiható munkájában támogatásunkra számítva évtizedek alatt szerzett tapasztalataink s ezek folytán alkotott véleményünk közlésére szólított fel. Wlassics miniszter jelenleg is bebizonyította, hogy hű marad sokszor hangoztatott elvéhez s nem zárkózott el a nyilvánosságtól. A bizalom bizalmat szűl, a szives felhívás kellemes fogadtatásban részesül s ha a tanári testületek megnyilatkozása, a mint hiszem, neki az igaz, helyes alapon fölépített mű létrehozásában döntőleg segítségére volt, — mindkét fél örömmel szemlélheti önzetlen munkájának gazdag eredményeit.

Mióta az új tanterv-javaslat körüli s talán tulságosan is lassú, csendes utazgatás kezdetét vette, különösen pedig országos egyesületünknek 1898. évi tárgysorozatában oly gazdag és fontos közgyűlése óta el lehetünk készülvé, hogy az állami tanítóképző-intézetek életében a forduló ponthoz jutottunk s a tanítóképzés ügyének reformálása csak idők kérdése. S íme! az eszmék embriója csakugyan fejlődni kezd; elárvult ügyünk a miniszterium istápoló karjai közt fölelevenül, az ifjú arca piros, izmos, életerőseknek látszanak s már-már ölelni készülünk az óhajtvá várt mentő-hajóst, mely velünk az ígélet földjéhez evez s ott egy jobb, szebb világot tar fel szemünk előtt: midőn sajgó szívvel veszszük észre, hogy az ifjú arczpírja tüdővérszóból, izmaink puffadása vízkórságból származott beteges állapot; hajója a régi rozoga szerszám, evezője csak újból van festve s ha vele elindulunk, nem zivatarban, még csendes, tiszta időben is aligha el nem sülyedünk.

Igen, ez az életre nem képes ifjú az új szabályzati tervezet, mely újnak épen nem új, hanem a folytonos ingadozásban, foltozgatásban oly kivaló sikereket elért gyarló multnak alig valamiben javított kiadása. Éppen ezért a szervezetnek irányzó eszméit, intézkedéseit mi, a haladás fejlődés harcosai nem helyeselhetjük s hiányai és tévedései előtt szemet nem hunyhatunk. Hogy miért? Adjuk okát az alábbiakban.

Úgy látszik, hogy a tervezet elkészítésénél nem nagy pártolásban részesült, sem utolsó közgyűlésünk nagyfontosságú tárgyalása, sem a 15 év óta kiadott s a tarthatatlan helyzeten javítani szándékozó miniszteri rendeletek összesége. Azok a tanítóképzés ügyének csontvázát

képező s jövőbeli fölvirágozását biztosító eszmék — úgy látszik még nem tudtak, nem gyökeret verni, hanem megfoganni sem ott, a hol ezeket megvalósítani s a gyakorlatba átvinni reméltük. Nem, mert az új szervezet az egyesületnek épen olyan nagyfontosságú határozatait igazolja, melyek nélkül a tanítóképzés ügye jövőben is sántikalni fog s állandó pótlásra szorul.

A tervezet keztyüs kézzel nyúl a sebhez, melyet kivágni kellene, nem veri le az ellenséget, melyet megfojtani kellene s nem támogatja természetes szövetségesét, a tanári közvéleményt, melynek zászlajára a *haladás, munka és szabadság* kifejezései vannak felírva. Vagy nem bátortalanság-e a 9. § azon intézkedése, mely a tanítók hatóságaiként még most is az *igazgató tanácsot* és a *kir. tanfelügyelőséget* említi.

Ugyan, kérem, mit tett az a sokat emlegetett igazgató-tanács 30 év alatt a tanítóképzés ügyeért, hogy még most is megbolygatják csendes kimulásában? Nem volt-e keréktörője intézeteink fejlődésének, hátramoszdítója haladásunknak s nyílt tagadása a tanári testületek függetlenségének s önállóságának? Vagy talán Magyarország összes felsőbb intézetei között csupán az állami tanítóképzők vezetői, szaktanárai oly lelki szegények, hogy laikusok, az ügyhöz nem értő s azért absolute nem is lelkesülő gyámokra van szükségük? Ott vannak a középiskolák, felsőbb leányiskolák, sőt a kisdedóvóképzők is. Ezek szabad fejlődése, önállósága nem bizonyít mellettünk? Munkásságunk, szorgalmunk, lelkesedésünk és eddigi eredményeink nem bizonyítottak be legalább annyit, hogy szakszerű működésünk közben nem kell a szomszédban lakó orvos, ügyvéd, földbirtokos stb. uraságokhoz tanácsért mennünk? Vagy a tanítóképzők igazgatói ezután is gondnokság alatt nyomorogjanak, mert talán egy öl fát, lámpát, mosdótálat s kapukulcsot saját eszüktől megvásárolni képtelenek? Vagy talán az ig. tanács azért szükséges, hogy az általa soha nem látott, nem ismert növendéknek *érdeme szerint, igazságosan* szavazza meg a segélyt s a tanári testület helyes véleményét felsőbbségének tudatában csak akkor vegye — persze nagy kegyesen — némi figyelembe, mikor az véletlenül éppen nem utközik a sógorsági, koniasági érdekekbe? Vagy végül, azért rapidíjazandók ezek a jó urak, hogy egyenkint is a képző tanárok félelmetes felebbvalóiknak tartsák magukat, kik előtt még az utczán is hasra esni kötelességünk, ellenesetben a végzett földesuraság a mennyiségtan tanításának helytelen és absurd módszerének alkalmazásáról fogja magas véleményét a miniszteriumhoz fölterjesztendő jegyzőkönyvbe bevétetni; persze a hivatalos titok sötétségének leple alatt, nehogy az illető tanár megtudja s még igazságos bírálatot követeljen. A fődolog, úgy befeketíteni valakit, hogy az még védekezni se tudjon.

Azt csak, remélem, nem kívánhatják tőlünk, hogy a tanítóképzés körüli működésünkben ezután is vezéreinknek ismerjük el őket.

Szóval, az ig. tanács eléggé érett gyümölcs arra, hogy lehulljon; ránk erőszakolhatják továbbra is, de abba belenyugodni önérzettel soha-soha nem fogunk. Ha atanítóképező tanártól jövőben egyetemi képzést kívánunk, akkor adjuk meg neki a szellemi nagykorúsítást, ellenkező esetben, talán elég lesz a gimnázium 4-ik osztályának is elvégzése arra,

hogy az ig. tanács gyámsága alá helyeztessenek s ott boldogan meghunyászkodjanak. — Dobják már valahára lomtárba ezt a közügyre, intézetekre és tanárookra nézve nevetséges, boszantó, haszontalan és lealázó intézményt!!

Nem célravezető s nem jár kellő haszonnal a *tanfelügyelői* hatáskör eddigi kiterjesztése sem az áll. tanítóképző intézetekre. Bármily magas képzettségűek legyenek azok a kir. tanfelügyelők, még sem rendelkeznek annyi idővel, hogy az elemi iskolától fel a képző-intézetekig, az összes népoktatási intézeteket méltó sikerrel gondolják, ellenőrizzék és vezessék. Midőn a népiskolákba is alig tudnak egyszer-másszor eljutni s mikor azok adminisztrális ügyei is igénybe veszik a kir. tanfelügyelőnek csaknem összes idejét, bizonyos fokú lelketlenség kell ahhoz, hogy azokon felül még a nyakába varrják a felső nép-, polgári- s alsófokú iparos-tanuló iskolákat és a tanítóképzőket. Annyiféle iskolát *szakszerűleg* vezetni egy embernek lehetetlenség. E miatt kíván külön szakfelügyeletet a polgári iskola s ha a felső keresk. iskolák megkapták a saját főigazgatójukat, mivel csekélyebb a nemzeti közélet felvirágozására nézve a tanítóképzés ügye, mely szintén oly régen áhítozik a szakfelügyelet, a főigazgatói intézmény után.

Mi szívből, lélekből óhajtjuk a kellő, szigorú ellenőrzést, vezetést, irányítást; de azt hisszük, éppen az ügy javára — a szakfelügyelet égisze alatt. Az egyesület által kívánt *főigazgatók* kinevezéséről a tanítóképzés helyzete is emeltessek oda közoktatásügyünk fokozatában, a a hova azt emelni okvetlenül szükséges.

A 10. cikk még mindig fõntartja a nõképzõinknél a négy polgári osztályt sikerrel végzett növendékekre nézve, a *fõvételi vizsgálatokat*. Hogy ez mily oknélküli teher mai alakjában, arról csak annak van fogalma, ki ezt a torturát éveken keresztül átélte s átszenvedte. Miért nem respektáljuk itt is az alsóbb iskolák bizonyítványait, mint a férfiképzõkben? Vagy a tanítónõ állás betöltésére valami különös csodabogarak szükségesek? A fõvételi vizsgálatokon oly sok költséggel, de kevés reménynyel megjelent szülõk, leánykák s izzadó tanárok tudnák megmondani ennek az emberkínzásnak a szükségtelenségét. Adja ki a miniszterium azt a szigorú rendeletet az illetõ leányiskolák igazgatóinak, hogy személyes, erkölcsi és anyagi felelõsség terhe alatt az illetõ növendék szellemi és testi fejlettségérõl szóló hivatalos jelentés kíséretében küldjék be a nõképzõ igazgatóságaihoz a folyamodványokat, mely a bizonyítványok s az igazgatói jelentés, vélemény alapján itél a felvételre vonatkozólag, egyedül a zenei hallás és testi épség elbírálása tekintetében hagyván fenn a megjelenés alkalmával teendõ vizsgálatot. Tudom, hogy ezen esetben az igazgató urak is meggondolnák alaposan az ig. vélemény egyes pontjait, mert ellenesetben az õk költségükön küldetnének vissza, a náluk ép, egészséges, de a fõvételig már kancsal, sánta és puposan jelentkező növendékek. Az orvosi bizonyítvány szerint az elinduláskor most is olyan egészséges, mint a makk, minden folyamodó, de a mig ideérkeznek, akkorra már sápkórossá, bénává lesz a jelentkezők 10—12%-a.

A felsőbb leányiskolás kisasszonyoknak pedig jó lesz jövõre a

neveléstanból, mértanból, zenéből fölvételi, illetőleg különbözeti vizsgát tenni, mert most bizony a mi III. osztályunkban a nagyobb rész igen szegényesen válik be. Ha nőképzőkben akarják tanulmányaikat folytatni, tessék a nőképzők első két osztályában tanított tantárgyakból megfelelő alapképzettséget szerezeni s ne lépjenek át oly könnyelműen és gondatlanul, mint most teszik és tehetik.

A második évharmadról szóló *értesítők* ne márczius 31-én, hanem minthogy annak kiosztása után tanításbeli eredményről vagy jobban mondva eredményes tanításról szó sem lehet a szünidőig — virágvasárnapja előtti szombaton adandók ki, bármikor essék a husvétii szünet (49).

A IV. évfolyam osztályvizsgálatai, valamint ezek alapján a képesítő írásbeli vizsgálatai május második felében már megtartandók, hogy idejök legyen a szóbeli vizsgálatra való előkészületre. A többi osztály- és képesítő szóbeli vizsgálatok idejéül elég lenne a tervezet heti megkülönböztetései helyett június havát jelölni meg.

A 63. cikk az igazgató óráit 12-re, a tanárokét 20-ra szabja. Minden fejtegetés nélkül kimondhatjuk, hogy e számok 10, illetőleg 18-ra redukálандók, az internátussal összekötött intézeteknél pedig a *benlakó* segédtanárok és tanítónők az oly sok elfoglaltsággal járó felügyeletre s irodai munkára való tekintettel csak heti 14 órával terhelhetők meg.

Más intézeteknél, iskoláknál a képző tanár csupán heti 10 órát vállalhat el mellékjövedelem céljából s azt is csak az igazgató-tanács *engedelmével* (69). Mily kedves, bájos és lelkesítő intézkedés! *Az igazgató-tanács engedelmével!!* Mit mondjunk rá? Ne boszankodjunk, hanem keserűségünkben — mosolyogjunk. — *Az igazgató-tanács engedelmével!* Mily jeles mondás. Aztán, ha az én ábrázatom nem tetszik egyik-másik igazgatótanácsos úrnak, vagy, ha esetleg nem vagyok a társadalmi érintkezésben is neki még deréktörésig is mindenkor legalázatosabb szolgálja, akkor majd mehetek a csalámmal zabot hegyezni, vagy krumplit zabálni, mert a tanári fizetésből ugyan meg nem élünk ma egyik valamire való városban sem. — Ha pedig valaki azzal érvelne velem szemben, hogy más intézetben bezzeg jó órát adni, de a tanítóképzőben nem, arra csak azt válaszolom, hogy: a tanítóképző tanároknak ez a magánórák tartása igen keserves egy kenyér s szivesen ott hágnák bármely perczben, mert ezzel a sok törődéssel csak életüket rövidítik meg, de ennek a magánóra-mentességnek első és alapföltétele az volna, tessék az államnak oly fizetést adni, hogy ne szoruljanak a más iskoláknál szerzett mellékjövedelemre s akkor szíves készséggel lemondunk róla. Hanem addig, míg 2—3 csonka pótlékkal nyomorognak, az előlépés oly lassú és nehézkes, minden kérésünk «fedezet hiányában» teljesíthetetlen: talán nem méltánytalan azon óhajtásunk, hogy már csak engedtessek meg nekünk csekély szabadidőnket becsületes munkával úgy értékesítenünk, a mint azt tisztességes megélhetésünk — s ezzel talán állásunknak is tartozunk — megköveteli. — Ha pedig valaki mellékórái miatt találná elhanyagolni rendes óráit, tessék, ott az ellenőrzés, megintés, dorgálás, fegyelmi vizsgálat stb., lehet azon bőven segíteni!

Óhajtandó lenne, hogy minden vidéki növendék bevehető legyen az internátusba, ellen esetben az intézet közelében fiók-internátusok állítassanak fel, még pedig kellő felügyelet mellett és az intézeti internátus szabályai alapján.

Az ig. tanácsról szóló IX. pont kihagyandó s annak ott megjelölt teendői az igazgatóra és tanári testületre bízandók; valamint a tanfelügyelő jogköre is a főigazgatót illesse; általános óhajtás és szükség lévén, hogy a tanári testületek joga és hatásköre ne szoríttassék, hanem tágíttassék.

A *gyakorló iskolát* a gyakorlati kiképzés nagy kárára mostani szervezetben hagyták meg, tekintet nélkül az egyesület mult évi határozataira.

Az *internátus* főképp nőképző-intézeteknél házilag kezelendő s a bérleti rendszer elvetendő.

A *képesítő vizsgálat* kérdésénél is kívánatos volna, ha a közgyűlésnek az érettségire s képesítőre vonatkozó megállapodása vétetnék figyelembe. A mostani tervezet a régi és újabb eljárások összevegyítéséből áll.

Nem látunk e tervezetben még kísérletet sem az állami képesítés felé való törekvésre, pedig talán már itt volna az ideje — ha nem is az egységes tanítóképzésnek — de legalább az állami vizsgáló bizottságok létesítésének s annak, hogy senki nyilvános iskolában működő tanító ne lehessen, oklevelet ne nyerhessen, ha magyarul beszélni nem tud.

A mult évi min. rendelet elengedte az int. növendékeknek a 10 frt képesítő vizsgálati díj fizetését, a tervezet pedig ezzel ellentétben újból kötelezővé teszi. Tehát az állam négy évig segítse valakit, hogy tanulmányait szegénysége mellett is végezhesse, de a kenyeret szerző oklevelet már ingyen nem adja. (Éppen azért is fentartandó a képesítő vizsgálatok díja. Szerk.)

Előbb a 2. §-ról kellett volna említenem, de nem hallgathatom el s helyeslőleg említém, hogy egy osztályra 30 növendék van kijelölve, azonban kívánatos, hogy a hol legalább 40 jelentkező van, ott föltétlenül *párhuzamos osztály* állítandó fel.

Az idő rövideje nem engedte, hogy bővebben foglalkozzam az új tervezettel, pedig az nemcsak hibás, hanem hiányos intézkedéseivel is elég anyagot adott a bővebb tárgyalásra. Így ez alkalommal be kellett érnem ez, aránylag rövid elmefuttatással s megelégedni azzal, hogy talán sikerült a figyelmet felhívni a sérelmes pontok intézkedéseire, melyek nem annyira a személyeket, mint a tanítóképzés ügyének mindnyájunk által óhajtott fejlődését érdeklík.

Megjegyzem azonban, hogy ha *talán* az eddigi gyarló állapotok végleges megszüntetését még mindig a népoktatási törvény érvényessége akadályozná, *inkább várjunk e törvénynek amúgy sem sokáig kérhető revíziójáig* s azzal kapcsolatban a tanítóképzés ügye is megérdemelne egy szakfériak gyülekezetéből álló ankettet, melynek tanácskozási eredménye bizonyára jobb munka lenne a mostani tervezetnél, mely reánk és ügyünkre nézve *inkább visszaesést, mint haladást jelent.*

Adja Isten, hogy e tervezet főbb intézkedéseiben úgy, a mint van, soha életben ne lépjen. Reméljük, hogy a tanítóképzők tanári testületeinek őszinte s tapasztalatokon nyugvó, főképen pedig e tervezettel homlokegyenest ellenkező véleményei méltó meghallgatásra találva vagy meg is fogják azt akadályozni, vagy pedig újabb átdolgozására fogja készíteni a minisztériumot, hogy a szakvélemények kellő és méltó figyelembe vételével oly kifogástalan szervezeti szabályzat alkottassék, mely mindkét fél megelégedésére s büszkeségére fog szolgálni.

Úgy legyen!

F.

Tanítóképzésünk szakszerűsége.

Szeretjük hangoztatni, — mert hisz erre a törvény is felhatalmaz minket, — hogy tanítóképző-intézeteink szakiskolák. Szakiskolák, melyeknek tanítványai az általános műveltség nyújtása mellett mindama tantárgyak *módszeres kezelésére* taníttatnak, a melyek az elemi népiskola kötelező tantárgyait képezik, kivéve talán a vallástanítást, a melyről az egyes hitfelekezetek külön-külön tartoznak gondoskodni.

De ha vizsgálatunk tárgyává tesszük a népiskola kötelező tantárgyait és azok módszertani elaboratumait a tanítóképzőkben, a mely összhangzatot legjobban visszatükrözteti a tanterv, úgy azt kell tapasztalnunk, hogy e tekintetben nincsen meg a teljes reciprocitás illetve paritás. Másképen szólva, vannak itt tantárgyak, a melyek mások rovására jobban karoltatnak fel, sőt akadunk olyanokra is, a melyek csak a tanítóképzőkben taníttatnak, mint p. o. a kézimunka, azon a czímen, hogy a tanító kezűgyességét fejleszték, hogy ez által a kezűgyességet különösen feltételező tantárgyakat jobban és eredményesebben tanítsa.

Mindnyájunk előtt ismeretes, hogy az ujjbkkori *modern* tanítóképzésünkre is ráütötte a maga pélyegét annak multja, mert hisz a tanítóképzés is, mint minden egészséges intézmény, a fokozatos fejlődés törvényének van alávetve. *Abból* a korszakból vettük át a modern tanítóképzésünkbe a róm. kath. kántorképzést is, mint valami elidegeníthetetlen örökséget, mondhatnám, becses ereklyét, a mely napjainkban is a haza jövő napszamosainak a tisztességes megélhetését kilátásba helyezi és tényleg azok nagy százalékának ebbeli kecsegtetését realizálja is.

Az alkotmányától és szabadságától megfosztott nemzetünk, mely gazdaságilag is békóba volt verve, a midőn 1867-ben ismét önmagának visszaadatott, minden eszközt fölhasznált arra, hogy gazdaságilag is újból föllendüljön. Idevágó ily nemcs közök egyikének vétetett részben maga a tanítóképzés is, melynek tantervébe azután bevétetett a «házi ipar» is, hogy a tanító meghonosítsa a különböző iparágak közül azokat, a melyek meghonosítására a szóban forgó vidékek természettől megáldott kincseiknél fogva a legalkalmasabbak.

Közel 32 év óta azonban gyökeresen megváltoztak a viszonyaink. A róm. kath. vallás, mely a legutóbbi népszámlálás szerint ma is valamennyi felekezettel szemben óriási tulsúlyban van, a mennyiben annak hívei az összlakosságnak 47·80/,-át teszik, megszűnt uralkodó vallásnak

lenni. A vallásfelekezetek egyenjoguságáról szóló törvény megköveteli tehát, hogy a kántorképzésben is a teljes paritás elve lépjen fel s a hány vallásfelekezethez tartozik intézetünk ifjusága, annyiféle kántorképzésről kellene gondoskodnunk, a mi pedig, jogosan hiszem, teljesen kivihetetlen.

A gazdasági élet terén is a multhoz képest öröndetes óriási változások állottak be. De hogy ez nem a 18 állami tanítóképzőnek köszönhető és tulajdonítható, nem kell bővebben bizonyítanom. Az emberiség művelődés-története igazolja azt a törvényt, hogy a népek egyes foglalkozási ágait mindig és mindenütt maguk a természeti viszonyok állapítják meg. Nem tudok rá esetet — és azt hiszem ilyen nem is fordult elő — hogy egy tanítóképző honosított volna meg valahol is egy oly új iparágat, mely a népnek kenyérkeresetet nyújtott volna. A fejlődő viszonyoknál fogva a jövőben ezt annál kevésbbé fogja bármelyik is tehetni.

A tanítók anyagi helyzete is különösen Wlassics Gyula dr. miniszter-sége alatt — kit méltán Eötvös József br. méltó *legelső* utódjaként üdvözölhetünk és tisztelhetünk — lényegesen javult. Ha az állam pénzügyi viszonyai a jövőben is háborítatlanul tovább fejlődnek egy néhány évre csak, a tanítószág benn lesz a XI. fizetési osztályban.

Azt hiszem, hogy sikerült, bár röviden, de érthetően, kimutatnom azon tényezőket jobban mondva azon körülményeket, a melyek közrejátszottak abban, hogy modern tanítóképzésünkbe miként csuszta be oly alkatelemek, a melyek tanítóképzésünk szakszerűségére sem a multban, sem a jelenben nem folyhattak be a legszerencsésebben. Nekünk tanítóképző intézeti tanítóknak ép azért első sorban is arra kellene törekednünk, hogy tanítóképzésünknek tisztán *tanítói* szakjellegét minden körülmények között megőrizzük, illetve annak utját egyengessük.

Szerény véleményem szerint az első lépés e téren az volna, hogy a *jelenlegi kántorképzést* — átmenet szempontjából is — *fakultatívává* tegyük tanítóképzőinkben. Mert mit látunk tanítóképző-intézeteinkben a zene-tanítás terén? Azt, hogy az *ének*, mint az elemi iskola *egyik* kötelező tantárgya sikeres tanítása miatt, négy éven keresztül heti 16 órában — nem számítva ide legalább is 4 gyakorlati órát — tanítjuk a zenét akkor, a midőn pl. a természetrajznak (állat-, növény- és ásványország), földrajznak, természettan- és vegytannak, *épolý* fontos és kötelező 4 tantárgynak sikeres tanítása végett hetenként 18 órai tanításban részesítjük tanítványainkat. Hol van itt a paritás? Felelet rá: a kántorképzésben. De mit látunk azután a kántorképzés szempontjából a tanítóképesítő vizsgálatok idejében? Azt, hogy 12—15 végzett tanítványaink közül a kántorképesítő vizsgáló bizottság legjobb esetben 6—7 növendéket képesít kántoroknak. A többiekre, az intézeti növendékek 60—70°/_o-ra, ezen szempontból a zene-órátöbblet nem hozta meg a várt gyümölcsöket, sőt megakadályozta őket abban, hogy esetleg *jobb* tanítói oklevélhez juthattak volna.

A kézimunkára vonatkozólag az a szerény nézetem, hogy miután az a hozzá fűzött várakozásoknak a multban sem felelt meg s jövőben

még kevésbé fog megfelelni, azt egyszerűen zárjuk ki tanítóképzésünk rendszeréből.

Az említett változások órafölöslegét igen hasznosan értékesíthetnők sokkal fontosabb szempontokból tanítóképzésünk intenzivitására, a melyre törekednünk kell különben is a következő okoknál fogva is.

Nem akarok prófétának beállani, de azt érzem, hogy *csak* idő kérdése az, hogy a magyar állam intéző körei be fogják látni a *magyar tanítóképzésnek jelenlegi tarthatatlan* állapotát, ha csak olyan állapotok bekövetkezését nem akarjuk bevárni, a minők oda át Ausztriában dülnek szemeink előtt. Akár tetszik, akár nem, de tény hogy *mi magunk nevelünk ellenségeket* magunknak itt benn saját hazánkban. Pedig hogy ez veszedelmesebb mint bármiféle küllellenség, azt bővebben nem kell fejtegetnem, mert erre az igazságra minden igaz magyart megtanítja saját nemzetének a története. Sziveskedjék ki-ki állításom igazolása végett a vallás- és közoktatásügyi miniszternek legutóbbi évi jelentésébe betekinteni, megdöbbenéssel olvashatja, hogy a magyar tanítósnak $4\frac{0}{10}$ -a, közel 1100 néptanító, a magyar nyelv tanítását *törvényes kötelességének nyílt megszegésével sikerrel nem akarta* (!?), vagy nem tudta tanítani! Hogy főleg azok, kik tudtak és tudnak magyarul, de nem akarták tanítani, a magyar nyelvet, és azok, kik oly tanítóképzőkből kerültek és kerülnek ki, hol legtöbb esetben a magyarság iránti ellenszenvből nem tanítanak egy árva betűt sem magyarul, hogy mindezek, mondom, minő generatiokat fognak nevelni a magyar hazának, az csak szomorúsággal és komoly hazafiai aggodalommal töltheti el kebleinket.

Pedig ezek az állapotok mindaddig meglesznek, míg a magyar nemzet túllövagiaságból olyan tételes törvényeket hoz és megtart, a melyek lehetővé teszik azt, *hogy évről-évre képesítenek Magyarországon oly magyar tanítókat, a kik egy szót magyarul nem tudnak.*

A magyar állam *beolvasztási* kísérlete, a statistika tanúsága szerint is, nem sikerült. Nálunknál sokkal hatalmasabb és nemzetiségi szempontból sokkal egységesebb államok, a melyek pedig számuknál és intellektuális erejükénél fogva inkább bízhatnak a dolgot asszimilálásra, nem élnek e kísérlettel. Példa rá Német- vagy Oroszország. Ők az üdvös félelmet fölhasználják.

A közel multban sokat hangoztatott *magyarosítás* eszméje sem vált be. És lélektani ható erőkből előre jelezhető, hogy miniszterünknek különben oly gyönyörű mondása, melyben összes nemzetiségi politikánk a legfrappansabbul visszatükröződik, hogy *kulturával* kell meghódítani a sokféle nemzetiségeket a magyar állameszmének, szintén nem fog beválni, egyszerűen azért nem, mert azok nagy része egyenesen *gyűlöli* a magyart és mindent, mi tőle származik és ered, mert nemzedékről-nemzedékre erre neveltetnek.

Be fog tehát következni az az idő, hogy a magyar állam előbb vagy utóbb kénytelen lesz maga gondoskodni a magyar nemzeti tanítóképzésről. Honnan veszi a tanerőket? Onnan, a honnan jelenleg is veszi: a tanítószágból. A tanítószág előtt pedig a haladást és a továbbképzést

csak úgy tehetjük lehetővé — a mit ők maguk is különben bizonyos jogossággal követelnek — ha tanítóképzésünk szakjellegét eddiginél jobban domborítjuk ki. Ha mindazt, a mi szorosan oda nem tartozik, onnan kiküszöböljük, a nyert időt pedig tanítóképzésünk értelmi vagy ha jobban tetszik, szellemi színvonalának emelésére fordítjuk.

Igló.

Huzják Lukács.

A tanítóképzésről és a tanítóképző-intézetekről.

— Az 1898—99. évi tanítóképző-intézeti értesítők ismertetése. —

I.

Az aradi áll. tanítóképző-intézet rövid története 1895/6—1898/9. tanév végéig.

— Szerkesztette: Szabó József, igazgató. —

Az értesítő első lapján gyászkeretbe foglalva Magyarország megdicsőült királynőjének Erzsébet-nek fénynyomatú gyönyörű arczképét találjuk.

Az első bevezető részben négy év történetét mutatja be az igazgató. Az 1895/6. tanév elején az aradi gör. kel. román tanítóképző-intézetből 12 növendék lépett át az aradi állami intézetbe, részint azért, hogy alaposabb kiképzésben részesüljenek, főleg azonban azért, hogy hazafiasabb szellemben neveltessenek. Feljegyzésre méltó örvendetes esemény. Az átlépett 12 növendék ellátásának fedezésére a közoktatásügyi miniszter 1500 frttal gyarapította a szükségletet. Ma már 7250 frtot fordíthat az aradi állami tanítóképző-intézet növendékeinek segítésére. Szép összeg, akárhány felekezeti intézet teljes évi szükséglete meg se közelíti ezt. Az intézet méltóan ülte meg az ezredéves ünnepet a városháza dísztermében. A megnyitó beszédet *Szabó József* igazgató, az ünnepi beszédet pedig *Szondy Fános* tanár mondta. Az országos tornaversenyen 45 tanuló vett részt, kik között 258.23 frtnyi segélyt osztottak ki; ez összeget részint a nyilvánosság előtt tartott dísztor-názással, részint az igazgató által eszközölt gyűjtéssel szerezték meg. A versenyen 4 növendék nyert érmet. Az 1896—97. tanévben a gyakorlóiskolához *Úrhegyi Alajost* nevezte ki a miniszter. Az 1897—98. tanévben az intézet ifjúsága az Aradon tartott kerületi tornaversenyen tüntette ki magát; négyen érmet is nyertek. Az 1898—99. tanév okt. 20-kán töltötte be az intézet fennállásának 25-ik évét; örömnep helyett azonban szept. 16-ik napján megboldogult dicső nagyasszonyunk tragikus halálesete alkalmából gyászünnepélyt tartottak. Megünnepelték az 1848-iki törvények szentesítésének emlékét, nemkülönbön a koronázást és ezredéves államiságunkat is.

Az igazgatói jelentés a fentebb vázolt történet keretében sorol fel egyet-mást. Kívánatos volna, hogy könnyebb áttekintés, teljes tájé-

kozódás végett értesítőekben az igazgatói jelentések az év történet keretében a következő kikezdésekre, szempontokra szorítkoznának: *a)* az iskolai év kezdete, befejezése; *b)* tanári karban történt feljegyzésre méltó események, változások; *c)* az oktatás általános rövid jellemzéssel; *d)* nevelés, hazafias s vallásos érzelmek ápolása; *e)* a növendékek magaviselete, tanulmányi előmenetele; *f)* a növendékek felvételi alapja; *g)* a növendékek egészsége; *h)* kirándulások; *i)* jelentés a nem kötelező tárgyak tanításáról, tanulásáról; *j)* látogatások.

Kormányzat s felügyelet. Az intézet állami lévén, a kormányzati s felügyeleti tisztet java részben az igazgató tanács eszközli.

A tanári testület 8 rendes tagból és a vallásoktatókból áll.

A tanulók létszáma az utolsó tanévben 128 volt, ezek között magyar 62, német 36, román 11, szerb 4, bolgár 1, horvát 1.

A segélyezést a következő kimutatás tünteti elő:

	Élelmezésbeli s.	Pénzbeli s.	Gyógyszert.	Összesen
1894/5.	2663 frt	1289 frt	34 frt	3986 frt
1895/6.	2592 »	2947 »	62 »	5601 »
1896/7.	4658 »	1775 »	76 »	6509 »
1897/8.	4796 »	1973 »	35 »	6804 »
1898/9.	4720 »	1661 »	50 »	6431 »

A könyvtár szépen gyarapodott; míg a taneszközökről ezt nem mondhatjuk.

Az 1899-ik évben megtartott tanítóképesítő vizsgálat írásbeli tételei a következők:

Neveléstanból:

1. A magyar nemzeti állameszme terjesztése és a hazafiság érzelmének ápolása és terjesztése körül mi szerep vár a népiskolára?
 2. A figyelem jelentősége, fölkelésének módja és eszközei.
 3. A történelem- és alkotmánytanítás célja és eszközei.
- Az utolsó tétel volt kidolgozásra kijelölve.

Német nyelvből:

A haldokló földműves és fiai cz. olvasmány.

Mértani tételek:

1. Egy kocka oldaléle 8 dm. hosszú, hány dm.-rel kell azt megnagyobbítani, hogy a kocka teljes felülete 966 dm²-vel nagyobbodjék?
2. Egy egyenes pyramisnak alaplapja derékszögű háromszög-idom és ezen Δ -nek két befogója együtt 35 dm.-t tesz. A pyramis magassága 7 dm., köbtartalma 273 dm³. Kérdés: mekkorák az alaplap oldalai?
3. Egy csonka pyramisnak alapjai négyzetek. A felső alap oldaléle úgy viszonylik az alsóéhoz, mint 4 : 9-hez. A csonka pyramisnak magassága 9 dm., köbtartalma 3591 dm³. Mekkora a két alap oldalai?
4. Egy tetraeder felülete 3897 dm², mily nagy egyik oldaléle?

5. Mily nagy azon oktaeder köbtartalma, melynek oldaléle 1·5 dm.?
6. Egy csonkakúp nagyobb alapjának átmérője (2 R), továbbá kisebb alapjának átmérője (2 r) és oldalvonala (o) oly viszonyban állanak, mint $\frac{2R}{5} : \frac{2r}{3} : \frac{o}{4}$ -hez. A csonkakúp egész felülete 307·72 dm². Mily nagyok a fent elősorolt méretek?
7. Egy gömböt metszéssel két szeletre osztok. Az így nyert két gömbszelet felülete oly viszonyban áll egymáshoz, mint 3 : 4-hez. Kérdés: mily nagy ezen gömbnek átmérője, ha e két szelet magassága egymástól 6 dm.-rel különbözik?

Fizikából:

1. Egy hangforrás felénk gyorsan közeledvén, a hangot emelkedni. — tőlünk gyorsan távolodván — a hangot esni tapasztaljuk. Miből magyarázható meg ezen tünemény?
2. Miért van a szivárványnak köralakja? Mi annak az oka, hogy a fő- és mellékszivárványnak egymással ellenkező színrendje van s hogy fényerősségben is különböznek?
3. Mekkora azon 2 síp (nyílt és zárt síp) hossza, melyek az $\frac{1}{a} = 435$ rezgési számmal bíró hangot adják?
4. Adja a légköri villamosság tüneményeinek rövid magyarázatát!
5. Honnét van az, hogy bár a fémek savakkal érintkezvén, kivétel nélkül minden fém (chemiailag reagáló) negatív (—), a sav pedig pozitív (+) villamosságú lesz; — ennek daczára pl. ha egy zink és egy rézlapot mártunk savba, a réz: (+) pozitív, a zink pedig: (—) negatív villamosságot mutat? S miért, hogy egyazon fémből való 2 lap, pl. 2 réz, vagy két cinklap együtt a savba mártva, semmi villamosságot nem mutat?

Vegytanból:

1. A czukortartalmú folyadék minő vegyi folyamatokon megy keresztül a levegő és kellő meleg behatása alatt?
2. A szappanképződés vegytani magyarázata.

Természetrájból:

1. A méh természetrajza.
2. Erjedési gombák és a baktériumok hasznos és káros volta.

Gazdaságtanból:

1. Az okszerű selyemtenyésztőnek miért kell ismerni a selyemhernyó boncztanát?
2. Mikor és hogyan oltuk be a magról tenyésztett gyümölcsfa csemetéket?

Képesítést nyertek 1896-ban 29-en, 1897-ben 23-an, 1898-ban 31-en, 1899-ben 20-an.

Végül a felvételre vonatkozó hirdetést olvashatjuk.

A történet a tanítóképző-intézetről teljes tájékoztatást nem nyújt; mint ilyen, a teljes értesítőt nem pótolhatja.

II.

A bajai internátussal összekapcsolt magyar királyi állami tanítóképző-intézet XXVI. értesítője az 1898–99 (XXIX) iskolai évről.

— Közli: *Scherer Sándor*, igazgató. —

Az értesítő *«A tanító és a néprajz»* című értekezéssel kezdődik. Írta *Bellosics Bálint*. A szerző e nagy alapossággal megírt értekezéssel a fiatal tanítóvilágnak tesz kiváló szolgálatot. Kijelöli a tervezetet, mely szerint a tanítónak haladnia kell, ha a nemzeti szellem érvényesülését néprajzi alapon is szolgálni óhajtja és szolgálja is, mert a népelet alapos ismerete a tanítás minden terén gyümölcsözőleg fog hatni. Meg-eleveníti a száraz földrajzi anyagot, öntudatosabbá teszi a történetet, elősegíti a nemzeti szellem megértését. Elösmeréssel adózik *Wlassics Gyula* dr. közoktatásügyi miniszternek, ki elősegíti a tanítók e téren való munkásságát azzal, hogy a Magyarországi Néprajzi Társaság közlönyét több száz iskolának rendelte meg. *Óhajtja, hogy a tanítóképzők általános lélektanában jusson helyre, egyelőre legalább külön fejezetben a magyar nép lélektanának; hogy az intézetek önképző körei lépjenek a Magyarországi Néprajzi társaság tagjai sorába s járassák az «Ethnographiát.»*

I. *Igazgatói jelentés.* Az iskolai évet rendes időben kezdték meg s fejezték be. Időrendi egymásutánban találjuk a tanév történetét. Szept. 8-án volt a tanév ünnepélyes megnyitása. A tanári testület és ifjúság részt vett a «Baja-vidéki r. k. tanító egyesület» jubiláris közgyűlésén. Az ifjúság a múlt tanév végén Mohácsra tett kirándulást. A tanári karban történt változások közül említésre méltó az, hogy a gazdaságtani oktatás ellátására *Benkő Pál* személyében külön szaktanárt nevezett ki a miniszter. *Fózsa Károly*, a ki Baján 22 éven át tanított, a pápai tanítóképzőhöz helyeztetett át. Az intézet fentartásának évi költsége 32,015 ft. A tanári testület 8 rendes, 5 vallásanarból áll. Az intézetben 110 növendék tett vizsgálatot; ezek között volt: r. k. 80, g. k. 13, ev. ref. 5, ág. hitv. ev. 6, unitárius 1, izraelita 5; magyar 69, magyar-német 25, magyar-szerb 13, magyar-bunyevác 2, magyar-horvát 1. A segélyezés e tanévben is emelkedett. Az internátusban 70 növ. lakott, az externátusban 20, a többi helybeli szülőknél s rokonoknál talált lakást. 110 tanuló közül 90 részesül állami segélyben.

A tanszerek ez évben is gyarapodtak részint vétel, részint ajándékozás útján.

A gazdasági oktatás céljaira szolgál az 5 katasztrális hold területű kert, mely diszkertből, gyümölcsösből, szőlőtelepből s gabonafélék reszletéből áll. *Mikor lesz botanikus részlet is?* A méhes állomány 9 kaptár, 5 közönséges köpű.

Az internátusban a bentlakó igazgató és tanár végezték a felügyeleti tisztelet. Napi rend:

Hétköznapon.

- 5 óra. Fölkelés.
 5—5^{1/2} > Ruhatisztítás, mosdás, öltözködés és az ágyak rendbe-
 szedése.
 5^{1/2}—7^{1/2} > Tanulás.
 7^{1/2} > Reggeli.
 8—12 > Előadások hallgatása vagy tanulás.
 12^{1/4} > Ebéd.
 1—2 > Szabadfoglalkozás. (Mozgás a szabadban, ének, zene,
 rajz, kézimunka.)
 2—4 > Előadások hallgatása vagy tanulás.
 4—5 > Torna, játék, séta.
 5—6 > Olvasás, írás, számolás.
 5—6^{1/2} > Szabadfoglalkozás. (Ének, zene, rajz, kézimunka.)
 6^{1/2} > Vacsora.
 7—9 > Tanulás.
 9 > Lefekvés.

Vasár- és ünnepnapon.

- 5 óra. Fölkelés.
 5—5^{1/2} > Ruhatisztítás, mosdás, öltözködés és az ágyak rendbe-
 szedése.
 5^{1/2}—7^{1/2} > Szabadfoglalkozás.
 7^{1/2} > Reggeli.
 8—10 > Tanulás.
 10—11 > Szabadfoglalkozás. (Levéliírás.)
 11 > Istentisztelet.
 12^{1/4} > Ebéd.
 1—2 > Szabadfoglalkozás.
 2—5 > Séta, kirándulás.
 5—6^{1/2} > Szabadfoglalkozás.
 6^{1/2} > Vacsora.
 7—9 > Tanulás.
 9 > Lefekvés.

II. *Az intézet működése.* Nevelés és fegyelem. A tanítóképzés felad-
 tainak szem előtt tartásával a tanári testület a nevelésnek leghatásosabb
 eszközével, jó példával iparkodott az ifjúságot tanulói kötelmeinek hű,
 pontos és szeretettel való teljesítésére szoktatni; művelt magyar tanítónak
 nevelni. Megdicsőült királyasszonyunk emlékére kegyeletes gyászünnepélyt
 tartottak szept. 24-én. Megünnepezték márcz. 15-ét. A Mohácsra tett
 kiránduláson a Csele patak partján *Mihalitska István* tanár mondott
 gyűjtőhatású, hazafias beszédet.

Az oktatás az állami tanterv alapján eszközöltetett. Az év folya-
 mán a következő írásbeli tételket dolgozták fel a tanulók:

A) A neveléstanból.

I. osztály.

1. Az izmok és csontok szerepe a test mozgásánál
2. Az emberi kéz alakja, tagoltsága, anatómiai szerkezete és élet-tani feladata.
3. Feleljünk meg a látás szervének szerkezetére és működésére vonatkozó alábbi kérdésekre. (5 kérdés.)

II. osztály.

1. A chemiai érzékszerveknek szerepe és fontossága az emberi test egészségének ápolásában és megőrzésében.
2. A «Szózat» lélektani elemzése.
3. N. N. tanulótársamnak általános testi fejlettsége, érzékszervei-nek minősége, temperamentuma, értelmi műveltsége, akaratereje és erkölcsi jelleme. (Jellemzés.)

III. osztály.

1. A nevelői és tanítói munkásságban legjobb kalauzunk az ember lelki életének ismerete. (Értekezés.)
2. A phantasia.
3. Deák Ferencz egy ifjúhoz intézett oktató levelének paedagogiai méltatása. (Értekezés.)
4. A szépolvasás mesterségéről.

IV. osztály.

1. A nevelésnek végcélja, az erkölcsi jellem kiképzése.
 2. Az énektanítás bece és haszna.
 3. Hogyan szoktatjuk növendékeinket csendre?
- A neveléstan *kötelező olvasmányok* köréből az I. o. tanulói 97; a II. o. tanulói 90; a III. o. tanulói 108; a IV. o. tanulói 50; összesen 345 jegyzetet mutattak be.

B.) A magyar nyelvtanból.

I. osztály.

1. Az uj haza Szittyaországban.
2. Garay János: »A király vesszeje« című költeménye prózában.
3. Az állatok értelme.
4. Falú és a város.
5. Kis Magyar Alföld. (Földrajzi leírás.)
6. A fül ápolása.
7. A tecske. (Ismertető leírás.)
8. Falusi est. (Leírás Arany J. »Családi kör« című költeménye után.)
9. Halpiacz.

II. osztály.

1. A királynő halála.
2. A templom és az iskola. (Összehasonlítás.)
3. A középkori magyar apácák élete.
4. Az érzékek szerepe az ismeret terén. (Értekezés.)
5. A hazatérő földműves (Leírás.)
6. Az életkorok. (Jellemzés Aristoteles Az »életkorok« című műve alapján)
7. Mocsári tájkép.
8. Husvétii szokások.
9. A fák haszna.

III. osztály.

1. Az ősz képe. (Leírás.)
2. A maradványok és emlékek.
3. Miféle hibákat követhetnek el a szülők gyermekeik nevelése közben.
4. A régi egyiptomiak műveltsége.
5. A két Póka.
6. A víz kémiai tulajdonságai.
7. Népdalaink madarai.
8. Csata után.
9. Amerika felfedezésének következményei.

IV. osztály.

1. Az életutazás.
2. Az egészség és az iskola.
3. A magyarok (6-kori) műveltsége, polgári és harci állapota.
4. Mi a kötelessége a népiskolának a szocializmussal szemben?
5. A gyertyagyártás.
6. Pedagógiai eszmék Pázmány Péternek: »A fiaknak istenes neveléséről« tartott beszédében.

7. A fecske. (Szabadon választott tétel kidolgozandó.)

Az órarendből látjuk, hogy tanítási gyakorlatokra $4+4=8$ órát fordítanak.

A 110 osztályozott tanítónövendék közül:

Erkölcsei magaviseletre: Példás: $22=20\cdot00\%$; dicséretes: $64=58\cdot09\%$; jó: $23=20\cdot90\%$; szabályszerű: $1=0\cdot9\%$; nem szabályszerű: —.

Szorgalomra: Ernyedetlen: $14=12\cdot72\%$; kitartó: $47=42\cdot72\%$; kellő: $46=41\cdot81\%$; hanyatló: $3=2\cdot72\%$; semmi: —.

Tanulmányi előmenetre: Kitűnő: $212=17\cdot50\%$; jeles: $413=25\cdot26\%$; jó: $486=28\cdot48\%$; elégséges: $287=24\cdot86\%$; elégtelen: $20=4\cdot01\%$.

Írásbeliek külső alakjára: Csinos: $18=16\cdot36\%$; rendez: $87=79\cdot09\%$; rendetlen: $5=49\cdot55\%$.

Általános osztályzatra: Kitűnő rendű: —; jeles rendű: $48=43\cdot63\%$; jó rendű: $53=48\cdot18\%$; elégséges rendű: $1=0\cdot91\%$; elégtelen rendű: $8=7\cdot27\%$.

Az önképző-kör elnöke *Bellosics Bálint* tanár volt. A kör minden hó 3-ik szombatján délután tartotta ülését. A tárgysorozatok felölelték a tanítóképzés összes szálait. A részletes felsorolásban nem látom a mintatanításokat, a beszédek tartásában való gyakorlást. Mindkettő fontos; de különösen a mintatanításokat nem volna szabad mellőzni. Itt van alkalmunk, növendékekül használván az I-ső oszt. tanulókat, a népiskolai V—VI-ik oszt. tárgyaiból, nemkülönben az ismétlő iskola anyagából is választva leczkéink anyagát, ez úton is szolgálni a gyakorlati kiképzést.

Az önképző-kör bevétele 153·57 frt, pénztári egyenlege 37·06 frt.

Tanítóképesítő vizsgálatra a IV. o. valamennyi tanulója, összesen 24 jelölt bocsattatott. Ezekon kívül három jelölt külön miniszteri engedély alapján vett részt a vizsgálaton, 1 jelölt pedig javító vizsgálatot tett.

Az *írásbeli* a szabályszerű ellenőrzés mellett május hó 19. 20. 23. 24. és 25. napján, a *szóbeli* június 16. 17. 19. és 20-án tartatott.

Kidolgozásra a kir. tanfelügyelőség által az alább felsorolt tételek közül a *)-al jelzet tételek tűzettek ki.

Neveléstan. (Magyar nyelvi értekezés.)

1. A kedély és képzésének eszközei.
2. A dal, mint a nemzeti nevelés eszköze.
- 3.*) Herbart nevelési és tanítási elveinek lényege.

Német nyelv. (Fordítás magyarból németre.)

1. Pókainé. (40. olv.)
 - 2.*) Buda halála. (43. olv.)
 3. A konyhasó. (63. olv.)
- Mindhárom olvasmány az Endrei Á.-féle Stílusgyakorlatokból való.

Geometria.

1.*) Egy derékszögű négyszög alakú kert hossza 360 m. szélessége 48 m. Szélessége néhány m. el nagyobbíttatik, hossza pedig négy-szer annyi m.-el megrövidíttetik, miáltal a kert területe 980 m²-el nagyobb lesz. Hány m. a hossza és szélessége?

2. Egy szoba kerülete 34 m. az átlója 13 m; mily hosszú a szoba és mily széles?

3. A, B és C helységek egy háromszög csúcsán fekszenek. Az út A-ból C-be B-n keresztül 9·385 km. B-ből A-ba C-n át 10·55 km. C-ből B-be A-n keresztül 8·285 km. Mily messze vannak a helységek egymástól?

4. 7·5 km. úton egy kocs első kerekei 500 fordulattal többet tesznek mint a hátsók, mivel az utóbbiaknak kerülete 1·25 m.-el nagyobb. Mekkora minden kerék kerülete?

5.*) Egy derékszögű háromszögben a befogók aránya 8:15, az átfogó 34 m. Mekkora a befogók?

6.*) Valamely gúla alapja szabályos ötszög, melynek oldala 20 dm.

az oldaléle 42 dm. Mekkora az alap területe, a felszíne, a test magassága és köbtartalma?

7. Mily arány van az egyenlőoldalú kúp és az egyenlőoldalú (négyzetes) henger köbtartalma között?

8.*) Két golyó átmérőjének összege 16 dm. felszínük összege 42704 dm². Mekkora az átmérők?

Természetráajz.

a) *Allattan.*

- 1.*) Az emlősök bőrének szerkezete. (Vázlatos rajzzal.)
2. Az állatok szaporodásának nemei.
3. Az állatok életének kölcsönös egymásra hatása.

b) *Növénytan.*

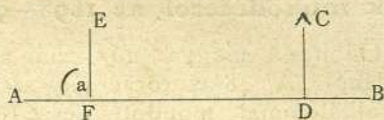
1. A növényi sejtről.
- 2.*) A termésről.
3. Rovarevő növények.

c) *Asványtan.*

1. A gyémánt.
- 2.*) Vasérczek.
3. A víz geológiai működése.

d) *Fizika. Chemia.*

1.*) A B síkra 80° (a) szög alatt hajló E F sík tükör előtt 3 m. távolban áll C D tárgy; megszerkesztendő ennek képe.

2. Felallítandó az erő és teher viszonya a lejtőn, ha az erő iránya a lejtő síkjával párhuzamos, és ha a lejtő magassága úgy aránylik a lejtő sík hosszúságához mint 1 : 4·5-hez.

3. Akkumulátor.
4. A gyufa.
5. Fűtőeszközök és anyagok.
- 6.*) Mivel világítunk?

e) *Gazdaságtan.*

- 1.*) A szőlőtelepítés.
 2. Kapásnövények.
- A telető tehén kiválasztása és takarmányozása.

Rajz. Szépirás.

Rajz: Egy-egy négy, hat és nyolcz oldalú hasábból összeállított testcsoportozatnak látszat szerinti rajzolása szabad kézzel, árnyékolással.

Szépirás: Egy-egy íráslap, magyar folyóírással, rondírással és német folyóírással.

A képesítő vizsgálat eredménye: jeles 10, jó 12, elégséges 2.

Az intézet vezetősége kiváló gondot fordít az ifjuság testi nevelésére is. Az egészségügyi viszonyok csak annyiba mondhatók kielégítőeknek, a mennyiben súlyosabb természetű ragályos kór nem fordult elő. Egy IV. o. növendék tuberkolozisban halt el.

Az intézetet szép gyűjteménnyel vesz részt a párisi kiállításon.

Az intézetet számosan látogatták meg az év lefolyása alatt. A miniszter megbízásából Dr. *Capésius Fózsef* három napot töltött az intézet falai között.

Az intézet szoros kapcsolatban álló gyakorló-népiskola négy osztályu s osztatlan és egy tanító vezetése alatt áll. A III. osztályú növendékek négy félórás próbatanítást tartottak, míg a IV. osztály növendékei közül mindegyik négy félórás és egy-egy félhetes tanítást tartott az év folyamán.

Végül a jövő tanévre vonatkozó felvételi hirdetést találjuk.

A bajai állami tanítóképzőről a múlt évben mondott teljes elismerést nyilvánító véleményemet az ez idei értesítő még inkább megerősíti.

III.

A paulai Szent-Vinczéről nevezett irgalmas testvérek vezetése alatt álló Ranolder-intézet (Budapest, IX., Gyep-utcza 23. sz.) évi értesítője kisedóvodájának, elemi és polgári iskolájának s tanítóképzőjének működéséről az 1898—99. iskolai évben.

I. Dr. Veszely Ödön «A magyar nő» cím alatt közöl részleteket egyik ünnepi beszédéből. A 48-as törvények szentesítésének ünnepét ülte az intézet; ez alkalommal mondott beszédében ügyesen alkalmazott fordulattal a nők hazaszereteté szötte tárgyába a szónok. Élénk, megkapó vonásokkal jellemezte a magyar nőt, így végezvén beszédét: «legyenek önök is ilyen magyar nők s ha elszélednek majd szerte e hazában, neveljenek ilyen magyar nőket!»

Közli az értesítő a hatalmas iskola homlokrajzát és udvarának képét.

II. Az intézet magában foglal kisedóvót 256 növendékkel, elemi iskolát 406 növendékkel, polgári iskolát 286 növendékkel, tanítónőképzőt 187 növendékkel; ezek közül volt belakó 200, bejáró 970.

A tanévet szept. 4-én kezdték, junius 21-én zárták be.

A polgári iskola igazgatójává Krizsán Mihály neveztetett ki. Az intézet új tanítónőt nyert *Farkas Antónia* testvér személyében. Az intézetben 19 tanerő működött.

Az intézet legfőbb fegyelmi eszköze a szeretet. A megintésen kívül más büntetésre nem volt szükség.

Az internátusi élet, beosztás az előbbi években ismertetett alapon nyugszik most is.

Az év lefolyása alatt a tanítói tesület 14 értekezletet tartott.

A intézetet számosan látogatták meg az év folyamán; a látogatók neveit közli az értesítő.

Az egészségügyi viszonyok kedvezőek voltak.

Az intézet a székes-fővárostól évi 4700, a vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól évi 1600 frt segélyt kap.

A növendékek segélyezése, anyagi eszközök hiánya miatt nem kielégítő. Az intézet semmiféle alapítvánnyal nem rendelkezik. A tanítónőképzőben 61 növendék teljes, 6 mérsékelt *tandijelengedésben* részesült. Könyvsegélyt élvezett 25.

Az intézet több ünnepélyt s kirándulást tartott. Szeptember 20-án gyászünnepélyt tartottak megdicsőült királynénk emlékére. Kirándulást tettek Káposztás-Megyerre és Kossuthfalvára.

A képesítő vizsgálatok igen későre estek, ezekről tehát csak a jövő évi értesítőben adnak számot.

III. Közli az értesítő az év folyamán érkezett fontosabb okiratokat.

IV. Ezen részben az iskolai főhatóságot, az intézetek igazgatóit s a tanítói kart mutatja be az értesítő. A tanítónőképzőben 10 tanerő működik, ezek között van egy férfi igazgató, *dr. Veszely Ödön*¹⁾ és 9 testvér.

V. A végzett tananyag az állami tanterv követelményeinek teljesen megfelel.

A *gyakorlati kiképzésre* több időt kellene szentelni. Ez a tanítóképzésnek egyik legfontosabb feladata. A gyakorlati kiképzés lefolyása különben a következő:

III. osztály. *Hetenkint 2 óra.* A III. osztály növendékei 2—3 hónapig csak hallgatják a tanítást, a gyakorló iskola I. és II. osztályában, s arról a nyert utasítás szerint jegyzeteket készítenek, lezckeképet írnak. A szerzett tapasztalatokat a módszertan tanárának vezetése mellett megvitatják oly módon, hogy egyik tanuló a leírt lezckeképet felolvassa s a többiek a maguk tapasztalataival azt kiegészítik, a tanulságokat ily módon levonják.

Később azután maguk is tartanak félórás tanításokat az írás-olvasás, beszéd- és értelemgyakorlatok köréből. A tárgyat a gyakorló iskola tanítónője jelöli ki, útbaigazítást adva a tárgy földolgozására. A tanítást írásban kidolgozzák s a tervezetet a módszertan tanára a tanítás előtt átnézi, kifogásait elmondja s a jelölt azután ezeket figyelembe véve, megtartja tanítását, melyen a többiek figyelnek.

A tanítás utáni értekezleten a pedagógiai tanárnak vezetése mellett

¹⁾ A folyó tanév kezdetétől már nem tagja az intézetnek. A főváros tanácsa megválasztotta főreáliskolai tanárnak. Ez által a főváros kitünő tanárt nyert, de a tanítóképző-intézet alapos készültségű pedagógust veszített. Szerk.

a tanítást megbírálják, még pedig először maga a jelölt számol be tapasztalatairól, azután egy növendék a megadott szempontok szerint terjedelmesen megbírálja a tanítást, a többiek pedig kiegészítik azt a maguk tapasztalataival. Végül a módszertan tanára összegezi a megbeszélés eredményét.

A VI-ik részben az intézetben használatban levő tankönyvek jegyzeteit találjuk.

VII. Az intézet felszerelése ez évben is szépen gyarapodott.

VIII. Közli az értesítő a növendékek névsorát.

IX. A statisztikai adatokból közlöm a következőket: a tanítónő-képző-intézetbe iratkoztak: I. osztályba 55-en, II-ikba 44, III-ikba 52, IV-ikbe 36; ezek közt volt 1 g.-kath., 6 ág. hitv. ev., 5 ev. ref., 6 izraelita növendék, a többi r.-kath. Német anyanyelvű volt 14, tót 3, horvát 1. Ismétlő növendék volt 1.

Közli az értesítő a tanulás eredményét tantárgyankint. Sok-sok a kitünő, kevés az elégséges.

X. Végül a jövő tanévre vonatkozó tudnivalókat közli az értesítő.

Hiányzik az értesítőből a képzőre vonatkozólag, *a*) a növendékek felvételi alapja, *b*) órarendek, *c*) évközi dolgozatok, *d*) a növendékek önképzése, *e*) az intézet fentartásának költségvetése, *f*) a növendékek öntevékenysége, segélyező-egyesület, *g*) a tanítóképesítő vizsgálatra vonatkozó írásbeli és próbatanítási tételek közlése.

IV.

Az orsz. izr. tanítóképző-intézet értesítője a XLI. és XLII. tanévről. 1897/8 és 1898/9.

Közli: *Bánóczy József.*

A) Az intézet fennállásának 40 éves jubeliumát ülte meg 1897. okt. 31-én. Az ünnepély kimagaslóan nagyszabású volt. A kormány részéről jelen volt: dr. *Zsilinszky Mihály* államtitkár és dr. *Axaméthý Lajos* miniszteri tanácsos. Testületek s egyesek nagy számban vettek részt az ünnepélyen. A feliratok száma is tekintélyes.

Az ünnepély, mely 11 órakor kezdődött és 1/21 órakor véget ért, a következő program szerint folyt le:

1. Fohász. Énekelte az orsz. izr. tanítóképző ifjúsága.
2. Dr. Verédy Károly kir. tanfelügyelő beszéde.
3. Dr. Zsilinszky Mihály államtitkár beszéde.
4. Dr. Bánóczy József int. igazgató beszéde.
5. Testületek üdvözlő beszédei.
6. Csajági Béla izr. árvaházi igazgató beszéde a volt növendékek nevében.
7. Dr. Kiss Arnold veszprémi főrabbi ódája.
8. Dr. Krausz Sámuel int. tanár imája.
9. Az ünnepi óda első két versszaka, Major I. Gyula által megzenésítve, énekelte az orsz. izr. tanítóképző ifjúsága.

B) I. A jubileum lefolyása után *Mendl Lajos* tanár 40 éves működésének ünnepségét tartották meg.

II. Gyászünnepélyt tartottak megdicsőült királynénk emlékére. Megünnepeiték a 48-as alkotások ötven éves évfordulóját.

III. Az igazgató-tanács dr. Verédy Károly kir. tanfelügyelő elnökléte 5 tagból áll.

IV. A tanári testület 9 tanárból és 2 gyakorló-iskolai tanítóból áll. Ezek között van 4 rendes tanár.

V. A végzett tananyag az állami tanterv keretében mozog. Tárgyanként hónapokra van beosztva. Közli az értesítő a használt tan-könyvek jegyzékét.

VI. A statisztikai adatokból kiemelem a következőket: beiratkozott az I. oszt.-ba 33, a II. oszt.-ba 43, a III. oszt.-ba 32, a IV. oszt.-ba 21, összesen 129. A gyakorló-iskolában volt 77 növendék. Ezek között volt magyar 91, német 18, tót 2, ruthén 6. Az I-ső oszt.-ba rendes alapon felvettek 12, felvételi vizsgálatfal 19 növendéket.

VII. Tanulási eredmény: jeles 33, jó 56, elégséges 15, elégtelen 13.

VIII. A képesítő vizsgálatokat miniszteri biztos vezeti, e minőségben dr. *Kármán Mór*, majd dr. *Alexander Bernát*, később dr. *Bacher Vilmos* szerepelt.

A képesítő vizsgálat tételei a következők:

Héber: Mendelsohn működésének jelentősége.

Neveléstan: A népmese, mint iskolai tananyag.

Német: A mohácsi vész cz. olvasmány németre való fordítása.

Geometria: 1. A kikötőből reggeli 8 órakor két hajó indul el, az egyik folyton déli irányba megy 17,5 km. átlagos órai sebességgel, a másik állandóan keleti irányba megy 28,5 km. átlagos órai sebességgel. Az előbbi este 9 óra 10 perczkor érkezik *B.*, az utóbbi este 10 óra 40 perczkor *C.* kikötőbe. Kerestetik *B.* és *C.* kikötőknek egymástól való távolsága. 2. Kerestetik azon kör radiusa, mely épp akkora területű, mint az egyenlő oldalú háromszög, melynek oldala 48 m. 3. A sokszög szögeinek összege. A szabályos sokszög szerkesztése, ha adva van egy oldala. 4. Kerestetik azon gömb radiusa, mely épp akkora köbtartalmú, mint egy kúp, melynek alapterülete 84 cm. és oldala 65 cmtr.

Természettan: 1. Amunka, megmérése és különböző alakjai. 2. Úszás a vízben és a levegőben. 3. A spectral analysis. 4. Az elektromosság és alkalmazása a kézi csengetyűnél és a Morse-féle telegráfnál.

Természetrajz: 1. A gerinces állatok áttekintése. 2. A denevér és a vakond leírása és összehasonlítása. 3. A ragadozó madarak. 4. A gabonaneműek. 5. Virágtalan növények.

Szabadkézi rajz: Egy csonka gúla, egy hatoldalú hasáb és egy octaéder látás utáni rajzolása és árnyékolása.

Szépírás: Egy magyar, német, héber és rondírási lap tetszés szerinti szöveggel.

A képesítő vizsgálat eredménye: kitűnő 0, jeles 11, jó 12, elégséges 1, elégtelen 1.

IX. A tanári könyvtárban van 1009 mű 4417 korona értékben, a tankönyvtárban 493 mű 897 korona értékben. A szertár nagyon szegényes és kezdetleges, például a természetrajzi szerek értéke 31 korona, a természettaniaké 86 korona.

X. Fegyelem s egészség-ügy kielégítő. A mulasztások száma nagy; javulásra addig nincs kilátás, míg benlakás nem lesz.

Közli az értesítő a tanulók érdemértékét.

XI. Az intézet összes vagyona 10459/95 frt. A segélyezés évi összege 4162/24 frt.

XII. Az ifjúsági egyesület, önképzőkör 15 rendes, 3 nevelés-tudományi, 3 dísz, 2 közgyűlést és 4 szavalati versenyelőadást tartott. A kör vagyona 41/68 frt.

A zenekarnak 20 tagja volt, működésével nem közönséges sikert aratott. Vagyona 6/48 frt.

A ifjúsági segélyegylet vagyoni állapota a következő:

Vagyon: alaptőkében 1050 frt, kamatokban 40 frt 02 kr, tagsági díjakban 64 frt; összesen 1160 frt 02 kr.

Kiadások: takarékpénztárban 1056 frt, ugyanott (jun. 14.) 44 frt, ösztöndíjak 40 frt, apró kiadások 20 frt 02 kr.; összesen 1160 frt 02 kr.

Az értesítőből hiányzanak *a)* az órarendek, *b)* a gyakorlati kiképzés, *c)* az évközi dolgozatok, *d)* a gazdaságtan tanításáról szóló kimutatás, *e)* az intézet fentartásának évi költségvetése, egy-egy növ. ellátása.

Az intézet kulturmisszióját szépen tölti be: bárcsak erősebb anyagi alapokon állhatna, hogy még jobban megfelelhessen fontos hivatásának!

V.

A csiksomlyói négyévfolyamú rom. kath. tanítóképző-intézet és gyakorló-iskolájának értesítője az 1898—99. tanévről.

— Szerkesztette: *Karácsony József*, igazgató. —

I. «A nyelvtan tárgyalása a népiskolában» címen értékes értekezést írt *Augusztin Imre* tanár. Munkájának sémája a következő: *a)* A módszer megválasztása. *b)* Tanmenet, 1. a szemléltetés, (szemlélet, tanítás); 2. értelmezés; (a nyelvtani szabály kikeresése, megértése, szabálykifejtés); 3. a begyakorlás, alkalmazás, (példák felkeresése a tanulók által, a szóbeli gyakorlás, írásbeli gyakorlatok). *c)* A tanmód. *d)* Olvasókönyv a nyelvtan szolgálatában. *e)* Ismétlés.

II. Igazgatói jelentés. A lefolyt tanévvel az intézet 31-ik évét töltötte be. Az intézet célja: hitben tántoríthatatlan, jellemben erkölcsileg jó, hazaszeretetben utánzandó tanítókat nevelni. A főpásztori intézkedés a Franciscanus atyák elemi iskoláját törvényesen a tanítóképző gyakorló-iskolájává változtatta, azt az intézettel szervi összefüggésbe hozta, tanítójává *Xantus Eleket* nevezte ki.

1. A tanári testület 10 tagból áll.

2. A tanévet rendes időben kezdték meg s fejezték be. Nov. 17-én

Erzsébet-ünnepet tartottak. Április 11-én a 48-iki törvények szentesítésének emlékét ülték meg.

3. Az intézet ezen tanévben lett négyosztályúvá. A tanári testületben helyettes tanári minőségben *Augustin Imre* neveztetett ki. Csikmegye törvényhatósága állandó évi segély gyanánt 300 frtot szavazott meg az intézetnek.

4. Az internátusban 30 növendék volt elhelyezve, 26 növendék kint lakott, 14 növ. szülei házból járt az iskolába.

5. Segélyezés, ösztöndíj, költségvetés. Az erdélyi püspök sajátjából a következő mértékben segélyezte a tanári személyzet még szabályozatlan fizetését: P. Korodi Berárd, hittanárnak 60 frt. Kassai Lajos magyar nyelvtanárnak 266 frt 64 kr. Csató János főgymn. okl. tanárnak 133 frt 32 krt. Az intézetbe ez évben behozott közügyesség költségeire: 56 frt 24 kr.

Négy növendék stipendiumára: 240 frtot, 3 növendéknek 30 frtot. Összesen 786 frt 20 kr.

Az erdélyi tanulm. alap 10 növendéknek ad évenként 400 frtot stipendiumképen.

Személyi és dologi kiadások	frt	kr	Az alapok honnan fedeztetnek.						
			Tan-alap	Isk. pénzal.	Fogarassi alap	Tandíj. tanuló.	Vallás-alap	Püspök sajátjából	Simon alap
összesen:	5596	94	1600	1230	780	441.68	750	786.20	9.06 k.

6. Az intézeti kert $1\frac{1}{2}$ hold, fel van osztva mezei gazd. növények, konyhakertészeti, gyümölcsfák táblájára. Botanikus kertet is ajánlatos volna berendezni. A méhesben egy szalma kas és 10 mozgó szerkezetű kaptár van.

7. Oktatás. Végzett tananyag tekintetében ragaszkodnak az állami tantervhez.

A gyakorlati kiképzést a módszertan tanára és a gyakorló-iskolai tanító vezetik, módja a következő:

A másod évesek, mint a kiknek már némi elméleti pedagógiai ismereteik vannak, naponként jelen vannak a gyakorló-iskolai tanításokon, a hol az egyes tanításokról jegyzeteket készítenek, melyeket a gyakorló-iskolai tanítóval, esetleg a módszertan tanárával közölnek. Fogadják, elbocsátják a növendékeket, a feladott munkát átnézik, hogy a gyermekekkel való bánásmódban gyakorolják magukat és hogy majdan az írásbeli dolgozatok javítását gyorsan és helyesen végezhessék.

A III. és IV. évesek közül hetenként 2—2 növendék tanít $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{2}$ órán át. A gyakorló-iskolai tanító által kiadott tananyag egy héttel a tanítást megelőzőleg kiadatik a fellépő növendéknek, a ki azt módszer-tanilag kidolgozva köteles átadni a módszertan tanárának, majd a gyakorló-iskola tanítójának — a szükséges útbaigazítások vagy javítások céljából.

A tellépés után egy illetve két nappal történik a tanítások meg-bírálása, mely alkalomra minden egyes növendék köteles bírálatát írás-

ban, külön e célra készített és a tanítási főbb pontokat feltüntető füzetben, elkészíteni, mivel a felhívottak kötelesek véleményüket elmondani, utánuk a fellépő növendék tart önbirálatot esetleg védelmezi megtámadt álláspontját. Végül a gyakorló-iskolai tanító esetleg a szaktanár teszik meg észrevételeiket.

Hogy a növendékek huzamosabb tanításban és nevelésben is gyakorolhassák magukat, szóval, hogy beleéljék magukat egy iskola gyakorlati életébe: a negyedéves növendékek karácsony után 3—3 nap felváltva végzik a tanítást, a gyakorló-iskolai tanító folytonos felügyelete alatt és a szükséges útbaigazítások mellett.

Irásbeli dolgozatok.

I. osztály.

1. Az én szülőföldem.
2. Az ősz.
3. Szeptember- és október havi olvasmányaim.
4. Mire kötelez minket a felebaráti szeretetről szóló parancs?
5. Mit és hogyan olvassunk?
6. Mit tesz keresztény módon élni?
7. Kerüld a rossz társaságot!
8. Tavaszi tájkép.
9. Két jó van, mi fölött a sorsnak nincs semmi hatalma: szorgalom és az erény... (Vörösmarty).

II. osztály.

1. A templom és az iskola.
2. Az ég és a föld Isten dicsőségét hirdeti.
3. A fény és hő hatása a természetre.
4. A Cziczelle-ünnepély leírása.
5. Önéletrajz.
6. A hazug. (Jellemkép).
7. A főbb erények ismertetése a Paraenezis alapján.
8. Minő kötelességeket ró ránk e három szó: szeresd a hazát?
9. Bucsúbeszéd a tanév végén.

III. osztály.

1. Az élet szépségének feltételei.
2. A gyászoló magyar nemzet Erzsébet királyné ravatalánál.
3. Ki a művelt ember?
4. A zene és a költészet hatása az ember lelki világára.
5. Gondolatok a bethlehemi jászolnál.
6. A tél hatása a növény- és állatvilágra s az ember társadalmi életére.
7. Az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit hogyan gyakorolhatja a tanuló ifjuság?
8. Az erkölcsi feltámadás szükségégei és eszközei.
9. Egy szabadon választott magyar dráma költészettani elemzése.

IV. osztály.

1. Kik a nagy-, a jó-, a hasznos- és a becsületes emberek?
2. A helyes tanítás és tanulás elvei.
3. «A világ csak a vezérnek homlokát fúzi körül babérral: Isten mennyei koronát ad minden küzdőjének».
4. Korunkban milyen tényezők szolgálnak a nemzeti önérzet ébresztésére?
5. A farsangi mulatságok erkölcsi és fizikai veszélyei.
6. Miben áll Krisztus követése?
8. Az első és a második virágzás korabeli irodalmunk összehasonlító méltatása.

Közli az értesítő a könyvek jegyzékét, az órarendet. A növendékek d. e. 8—12, d. u. 2—3 vannak az órarend szerint foglalkoztatva.

Az ifjúság önképzőköre működésének 23-ik évét fejezte be. Elnöke volt: *Augusztin Imre* tanár. Volt a körnek ének- és zenekara is.

Tartott a kör e tanév folytán 17, a bíráló bizottság és a tisztviselők pedig 13 gyűlést, melyeken munkálkodásukat kifejtették. E gyűléseken 66 szavalat, 4 felolvasás történt, ezeken kívül előadtak 24 zenedarabot és 19 éneket harmonium vagy hegedű kísérettel, részint önkéntes jelentkezők, részint elnöki kijelölés folytán.

A kör vagyoni állapota nincs kimutatva. Önszegélyző egyesület nincs.

A könyvtár s szertárak ez évben is gyarapodást mutatnak.

8. A gyakorló-iskolában volt összesen 68 növendék. Az iskola ozstatlan s egy tanító vezetése alatt áll.

9. A statisztikai adatokból kiemelem a következőket: az I. osztályban 23, a II. osztályban 15, a III. o.-ban 22, a IV. o.-ban 8 rendes tanuló volt. *Magántanulók száma*: az I. osztályban 14, ezek között 1 nő, a II. o.-ban 7, ezek között 4 nő, a III. o.-ban 2 nő, a IV. o.-ban 5 nő, egy férfi!

Tanulási eredmény: I. osztályban kitünő 1, jeles 5, jó 5, elégséges 5, elégtelen 7. II. osztályban kitünő 1, jeles 9, jó 3, elégséges 1. III. osztályban kitünő 3, jeles 6, jó 9, elégséges 2, elégtelen 2. IV. osztályban jeles 7, jó 1.

10. A tanítóképesítő vizsgálaton 17 jelölt vett részt. Írásbeli tételek a következők:

Neveléstan. (Magyar nyelvi értekezés.)

1.*) A jó jellem ismertető jegyei és fejlesztésének eszközei a népiskolában.

2. Párhuzam Pestalozzi és Herbart között.

3. Ki a jó hazafi és mikép nevelhetjük növendékeinket jó hazafiakká?

Német nyelv. (Fordítás németből magyarra.)

Ahn-Erényi, gyakorlati tanfolyamából.

1. Die drei guten Scrüchlein. Von Grimm (156. lap.)
- 2.*) Gesundheit ist ein grosser Schatz. Nach Salzmann (163. lap.)
3. Der Weinberg. Nach Schmidt (155. l.)

Mértani írásbeli tételek.

1.*) Bizonyos asztalosnak egy 7 m. 22 cm. hosszú és 5 m. 48 cm. széles szobát kell kipadoztatnia; hány forintba kerül ez, ha nsz. m. 1 frt 20 kr. számíttatik, hány 29 cm széles deszka kívántatik a munkához?

2. Mily hosszúaknak kell valamely vár bevételeire használható latorjáknak lenniök, ha a várat 10 m. 12 cm. széles árok választja el az ostromlóktól és ha a vár fala 7 m. 62 cm. magas?

3.*) Valamely háztető gerendázata alul 14 m. 18 cm. széles, a magasság 6 m. 68 cm., mily hosszúaknak kell a szarútáknak lenniök?

4. Mily hosszúnak kell valamely koczka alaku veremszélének lenni, hogy tartalma két akkora legyen, mint ama verem tartalma, melynél egy-egy oldal 2 m. 25 cm.?

5. Hány literes azon hordó, melynek hossza 96 cm., a fenék átmérője 46 cm., a szádának átmérője 73 cm.?

6. Mekkora egy függélyes kúpnak felülete, ha a kúp oldala 4 dm. 6 cm.; az alap átmérője 2 dm. 8 cm.

7. Hogyan történik a görbe vonalú lapok felmérése?

8. Hogyan mérhető meg azon vonal, melynek csak egyik pontjához férhetünk?

9. Hogy történik a magasságmérés árnyék segítségével s bizonyítassék be ennek helyessége?

Gazdaságtani tételek.

1.*) Melyek a sikeres állattenyésztés feltételei?

2. Hogy kell a melegágyat elkészíteni s mi a célja?

3. A fanemesítés feltételei.

4. A kiültetett gyümölcsfákat hogyan kell ápolni?

5. A gyümölcsfa átültetésénél minő eljárás követendő?

6. A konyhakert beosztása s különösen a gyökönvények termesztése körül minő eljárás követendő?

Természetrajzi írásbeli tételek.

Állattanból.

1. Melyek a macskafaj jellemző tulajdonságai?

2. Mik tartoznak a kúszó madarak rendjéhez s melyek tulajdonságaik?

3.*) Melyek a hazánkban előforduló mérges és nem mérges kigyók s mi jellemzi különösen a mérges kigyókat?

Növénytanból.

1. Irassanak le a keresztes virágúak.
2. A Szironta (!) félek s tulajdonságaikról.
3. A beléndek és rokonai irassanak le.
4. A kétlaki növényekről.

Ásványtanból.

1. Melyek a Kovagok (!) jellemző tulajdonságai?
2. A vas és ennek előállításáról.
3. Melyek az éghető ásványok s mik a tulajdonságai ezeknek?

Természettan.

1. Mariotte törvényének gyakorlati alkalmazása.
2. A jó és rossz hővezetőkéről.
- 3.*) A folyadékok fenék és oldalnyomásán alapuló készülékek ismertetése.
4. A mesterséges delej készítése.
5. A villamos áram hatásai.
6. Az egyszerű gépek.
7. Az akkord és a hangszínezet ismertetése fizikai alapon.
8. Melyek a tiszta látás kellékei.

Vegyten.

1. Minő vegytani műveleten alapszik a pálinkakészítés.
2. A keverék és vegyület elmélete példákkal illusztrálva.
3. Miből és hogyan készítik a szappant?
- 4.*) A táplálkozásnál a nitrogén-mentes és nitrogén-tartalmú anyagok hogyan érvényesülnek.

Rajz és szépírás.

Rajz: Négyoldalú hasábra helyezett gúla és kúpalakú oszlop rajzolando saját és vetett árnyékolással, természet után.

A vizsgálat eredménye: kitűnő I, jeles 7, jó 6.

II. Végül a jövő tanévre vonatkozó tudnivalókat közli az értesítő.

A negyedik tanfolyam felállítása, az önálló s az intézettel szoros összefüggésben álló gyakorló-iskola szervezése az intézet fejlődéséről tesz tanúságot.

VI.

Az egri angolkisasszonyok érseki r.-k. előkészítő- és felsőbb leányiskolájának értesítője az 1898—99-ik tanévről.

— Összeállította: *Katinszky Gyula* igazgató. —

I. Az értesítő első helyen közli azt az «*Árny és fény*» című színjátékot, melyet a növendékek dr. *Samassa Főzsef* egri érsek, érseki székfoglalásának 25 éves évfordulója alkalmával hoztak színre. A szín-

játék 3 képből áll. A harmadik képben a tündérr királynő az érsek gyermekkorát, ifjúkorát és férfikorát dicsőíti. Az érsek 25 évi jótékonyága két millió frtot tesz. Így tejezi be: «A hazát szeretni Deák Ferencztől tanulta: Mindent a hazáért, semmiért a hazát!» A tündérek kara az Érsek-hymnust zengi.

II. «*A szép a nevelésben*» cím alatt *Szöke Főzsef* a tanítónőképzőben a neveléstudományok tanára írt igazbecsű, értékes nevelési elveket tartalmazó értekezést.

A tanítónőképző-intézet, évről-évre felmenő egy osztálylyal van szervezve. Új fölvétel csak minden ötödik évben történik. A múlt tanévben, azaz 1898—99-ben 51 növendék végezte a IV-ik osztályt.

A tanítónőképző tanári testülete 3 férfi és 7 nőtanítóból áll.

Április 11-én *Toldy Izabella*, a nagy Toldy Ferencz leánya, az angolkisasszonyok nagynevű főnöknője halt meg.

A végzett IV. osztályú növendékek a tanév végével képesítő vizsgálatot tettek; számszerint 51-en. Az eredmény a következő: 22 kitünő, 18 jeles, a többi jó.

Az értesítő a tanítónőképzésről nem ad teljes képet; egyoldalúan mutatja ezt be; sok-sok adatközlés maradt el.

Sopron.

Simkó Endre.

A győri állami tanítónőképző-intézet tanulmányi kirándulása.

A győri állami tanítónőképző-intézet október 5-én valósította meg 1899/900. tanévre megállapított tanulmányi kirándulási programjának első pontját: az intézet összes növendékei — az egész tanári testület és ennek élén *Pataky Irma* igazgatónő vezetése alatt — *Pannonhalmára* rándultak ki a «Szent Benedekrend» ottani főapátságának és a milleniumi emlékek megtekintése végett.

A pannonhalmi apátság a Bakony végső nyulványainak egyik kúpalakú magaslatán fekszik s alulról nézve fenséges és bajos összhatásával meglepi meg azokat is, a kik ezt a ritka panorámát ismételten látták már. Hogy tudták volna a délelőtti vonattal megérkezett, fogékony lelkű leánynövendékek csodálkozásukat eltojtani?!

A vasúti állomáson a benzérendszer megbízottja fogadta a kirándulókat és vezette fel a kanyargó úton félóranyira fekvő főapátságba. Rövid pihenő után négy csoportra szakadva, a rend tagjai által készségesen kalauzoltatva szemlélték meg a kirándulók a Szent István alapította apátság quadraturában emelt, gyönyörűen restaurált épületét és templomát, majd könyvtárát, régiségtárát és műkincseit, mindenütt mohó figyelemmel hallgatva a kalauzok érdekes felvilágosításait és magyarázatait... Az építészilag inkább érdekes, mint értékes templomban természetesen egyik kiránduló növendék sem mulasztotta el, a Szent István székében való ülést, mert hát állítólag az itt mondott kívánságot a jó Isten teljesíti s a szék inmindenemű fájdalomtól meggyógyít. A könyvtár 130,000 kötetével egész hazánkban páratlan; itt, valamint a vele

kapcsolatos képtárban és régiségtárban dr. Récsey Viktor, a rend könyvtárosa, a kiváló régész és könyvész szolgált érdekes és tanulságos magyarázattal.

A főapátság tornyából, a melyre 220 lépcső hátrahagyásál lehet csak feljutni, tiszta időben az az egész országrész látszik, a melyet délről a Bakony, keletről a Vértes, nyugatról a Rozália és a Lajta hegység, északról pedig a Kárpátok zárnak be. A magasztos kilátás bőven jutalmazta a fáradságtól vissza nem riadókat.

Mialatt a növendékek a rend szép és terjedelmes kertjét nézték meg, a tanári testület igazgatónöje vezetése alatt, *Fehér Ipoly* dr. főapátnál tisztelgett, megköszönve a főapátság megtekintésére adott engedélyt és a rend tagjainak készséges kalauzolását. A főapát kedves szívéllyességgel fogadta a tanári testületet, kívánva, hogy a látottakat és hallottakat a tanítónő-jelöltek hasznukra fordíthassák.

A főapátságtól a millenniumi emlékhöz vonult a kiránduló intézet, melyet ép az első napon adott át a miniszterium képviselője a megyei törvényhatóság jelenlétében a nyilvánosságnak, a benzés rendnek. A kupolás épület szép házikói történelemünk azon eseményeit örökítik meg, a melyek a nemzetet a renddel vagy Pannónhalmával hozzák kapcsolatba; így ott látjuk Árpádot a halom ormán, a mint Pannóniát elfoglalva, azt megelégedetten végigtekinti, vagy a rendet alapító Szent-Istvant, a mint Aztrik apáttól a magyar szent koronát átveszi. Mi sem természetesebb, hogy a növendékek hazafias lelkesedése e kupola alatt tetőpontját érte s egymást követték a hazafias és lelkesítő dalok.

A test ezalatt lassan kifáradt, tehát ennek felrissztéséről is gondoskodni kellett, a mi az intézet igazgatónöjének gondoskodása folytán a halom tövében fekvő Győr-Szt-Márton nagyvendéglőjében történt. Az estéli vonattal hagyták el a kirándulók tapasztalatokban gazdagodva és hazafias érzésben erősödvé, Dunántulnak ezen remekszépségű és történelmi nevezetességű pontját, hálával eltelve az intézet vezetősége iránt, a miért ismételen oly tanulságos napot szerzett számára. *mj.*

N É P O K T A T Á S .

A psychologia a gyermekszobában.

VIII. Közlemény folytatása.

A gyermek képzelete.

A gyermek képzelete leginkább kifejezést nyer a *játékban*. *Benecke*¹⁾ a gyermekek játékát három csoportba osztja: Az első csoportba tartozóknak tartja azokat a játékokat, melyek arra szolgálnak, hogy velők a gyermek ismerete bővüljön. A gyermek jobbra-balra forgatja játékszerét, jobbról, balról, alulról felülről megnézi, leejti a golyót, a

1) *Benecke*: Erziehungs- und Unterrichtslehre. Berlin 1864 I. 101 l.

lapdát, nem elégszik meg a külsővel, ismerni akarja a játékszer bel-sejét is. Ront, bont, hogy tudásvágyát kielégítse. A második csoportba tartozóknak mondja azokat a játékokat, a melyeknél a gyermek *képzetele* munkálkodik, a kisleány babájával, a fiu ostorával, lovaival, puskájával van elfoglalva; az egyik úgy mint a másik képzelt dolgokat beszél el élő vagy élőnek hitt, sőt akárhányszor képzelt személyeknek. Mennyire megy ez a képzeletet munkálkodtató játék, arra nézve itt csak egyet említek fel: *Necker de Saussure* írja. Egy apa hallja a szoba ablakánál, hogy gyermekei a kertben nyíllal lőnek. Az egyik a versenybíró, megmondja: melyik talált, melyik nem. A ki czélt talált, azt megdicséri, a ki nem talált azt kigúnyolja. A többiek lármázva jelentik ki elégedetlenségüket az ítélettel szemben. Az apa nyugtalan lesz. Hol vehették ezek a gyermekek a nyilat? Nem tesznek-e egymásban kárt vele? Végre lemegy a kertbe. Látja: mint állnak a gyermekek sorba; az egyik hogy czéloz s rántja meg a — képzeletbeli nyilat; mert hiszen a gyermekeknek sem nyilok, sem hozzávaló vesszőjük nem volt, s a czéltábla is csupán a kerítés. A játékok harmadik csoportjába végre azokat sorozta Benecke, a melyek külső cselekvéssel, *mozgással*, futás, ugrás, kergetéssel járnak. Ha *általánosan* helyesnek tartjuk is ezt az osztályozást, ne feledjük el, hogy alig van játék, a melyben az itt említett osztályoknak ismertető jegye mind ne szerepelne.

A gyermekek *első* játéka mozgással, karjainak, lábainak rythmikus *mozgásával* kezdődnek. Ezek a mozgások kezdetben csupa reflexek, vagy ösztönszerűek, mivel azonban kellemes érzelmeket keltenek, később önkéntesekké válnak. Mikor már a gyermek tudja kezét, lábát rythmikus mozgatni, megpróbálja: nem tudná-e megmozgatni azokat a tárgyakat, a miket lát. Különösen nagyon tetszik neki, ha a mozgatás következtében valami hangot hallhat.

A két hónapos kis leány kocsijára egy zsinagré egy rézcsörgőt akasztottam, úgy, hogy a kis leány elérhesse. A kis leány órahosszakig eljátszott vele, ép úgy mint a kis macska a pamut-gombolyaggal. *Sem-ming* koral-gyöngyöt akasztott így fel s leánya 3 hónapos korában már játszott vele. A gyermekek figyelmét mind a két esetben a tárgyak *színe* is magára vonta. A ki a gyermeket megfigyelte, tudhatja azt is: hogy már az 5-dik hónaptól fogva sokáig, körülbelül 3 éves korukig a gyermekek mennyire gyönyörködnek a papír összegyűrésében, a papír hasogatásban. A kulcsomóval való zörgés, a csengetyűvel való csengetés is ezekhez a játékokhoz tartoznak. A gyermek gyönyörködik bennök, mert kellemes érzelmeket szűlnek.

Az első év végén fellép a környezetben élők cselekedeteinek *utánzása*. A gyermek nagy *akar* lenni s az cselekszi, a mit a környezetben cselekszenek; ez az utánzás tart addig, míg a gyermek — gyermek! Az utánzásnak aztán ezer meg ezerféle fajtája van. A gyermek kicsomagol, becsomagol; ollóval metélget; könyvet, újságot olvas; rajzol, ír; pipázik; misét mond, predikál, temet s a jó Isten tudná megmondani mi mindenfélét csinál. Milyen ragadós ez a játékban való utánzás, eléggé bizonyítja már az is, hogy az iskolás gyermekek is, ha

azt látják, hogy a csendőrök valakit bekísérnek, egész héten jóformán mást nem is játszanak, csak «zsványost»-t.¹⁾

A gyermek játékában nem csak az embereket, de az *állatokat* is utánozza. A múlt években egy majom mutogató oláh tévedt valahonnan Curgóra. Alig ment el a «majmos ember» a másik utczába, már is megkezdtek a gyermekek a «majmolást». A nagyobb gyermek madzagot kötött a kisebb 2—4 esztendőös nyakára. A nagyobb hűen énekelte a «majmos ember» monoton nótáját, a kisebb pedig tőle telhetőleg utánozta a majom tánczát. Ez így tartott vagy két hétig. Ha egy elkezdte a «majmolást», nem telt bele öt Perez s egész utca harogott a «majmolók»-tól. S ez nemcsak itt történt így, hanem a mint később értesültem, a környező falvakban is. Az is nagyon mindennapi, hogy a «lovasdi»-t játszó gyermekek a «lovak» elé oda teszik a füvet, szénát, s a lovak el kezdik azt ép úgy rágni, mintha valóságos lovak lennének.

Az állatok utánzásának a fellépését a gyermeknél már korán tapasztaljuk. *Preyer* fia 83 hetes korában látta s hallotta a mint a füstfarkú billegény pityegett. Azonnal elkezdte utánozni. 5 nap múlva újra megpróbálta a pityegést. E nap délutánján pedig elővett egy faból faragott tehenet a játékaik közül. Aztán az asztalon ide-oda mozgatta, illegette-billegette s maga mellette egyre pityegett. Itt a fa-tehén valószínűleg a már többször látott madár, a pipegés annak a hangja akart lenni.

Az utánzó-játék nemcsak a látottakra, hanem a mesékben, elbeszélésekben hallottakra is kiterjeszkedik. Akad akárhány gyermek, a ki világgá szeretne menni, hogy úgy cselekedhessék, mint — Robinzon.

Az a gyermek, a ki valakit vagy valamit utánoz, teljesen hiszi, hogy ő abban a perczben ugyanolyan ember, vagy állat, mint a kit utánoz. A négy éves gyermek kocsiját húzza s azt hiszi, hogy most ő a kocsis. Ekkor lép be testvére, ki az iskolából hazajött. A gyermek felkiált: hazajött a kocsisnak a testvérje. *Pestalozzi* negyedfél éves fiacskája «hentes»-t játszott. Anyja nevéen szólítja s a fiú azt mondja: «édes mamám, most én nem Jakab vagyok, hanem hentes!» Még egy más példát! A gyermek egész nap szemet hord. Nem tűri, hogy másként szólítsák, mint «szenes bácsi» s este, mikor lefekszik, nem azt kéri a jó Istentől, mint rendszeren, hogy «jó gyermek» lehessen, hanem azt, hogy jó «szenes bácsi». A négy éves kis leány hugával együtt «boltos»-t játszik, anyja hazajő; megcsókolja. A leányka erre elkezd sírni. Anyja nem tudja elképzelni, mi baja van a leánynak. Végre azt mondja a leányka: Hiszen mamám, te a *boltost* nem szoktad megcsókolni. Hogy mennyire megy a gyermeki illuzió, mutatja eléggé az az eset, mely néhány éve a lapokat bejárta: egy gyermeket a játszó-társai csupa játékból — felakasztottak.

A különböző játékszerek közül, különösen a «baba» foglalkoztatja nagyban a gyermek képzeletét. Némelyek azt tartják, hogy a «baba»

¹⁾ Nem tudom, máshol is úgy van-e, de én itt Somogyban azt tapasztalom, hogy ez a legdivatosabb s legkedveltebb gyermek-játék.

csupán leánynak való játék. Vannak azonban időszakok, a mikor a fiú is éppen úgy eljátszik a babával, mint a leány. Fiam egyéves korában egy bohóczot kapott, úgy dédelgette, ápolgatta, mint akármely leány ebben a korban a «babá»-ját. Este vele feküdt le s a bohócz ép úgy kezet csókolt, mint a kis fiú. S most 5 éves korában is vannak napok, a mikor kérve-kéri édes anyját: adja oda neki boldogult testvérije babáját. Pedig ő most már «nagy» ember, ki nappal «binczkézik», «lapdáz»; vádász, kardot köt oldalára, dobót akaszt a nyakába s ép úgy dobolja az «adó»-t, mint akármelyik városi hajdú; este pedig velem együtt fogyasztja a papirost: ír, rajzol, de sokat csupa játékból.

A ki nem tudja, mi a gyermeknek a baba, az tekintsen be egy-egy szegényes falusi lakásba. Künn az udvaron majd meglátja: mint ölelget a kis leány egy rongyokba beburkolt fadarabot, mint osztja meg ezzel örömét, bánatát, sovány uzsonnáját, ép úgy, mint a szerencsésebb viszonyok között élők gyermeke a maga «hajas»-, «alvó»-, «francia» s nem tudom még miféle babájával. A gyermek teremtő s felékesítő képzelete életet önt a babába, a *ki* vele örül, vele szomorkodik. Persze arra is van eset, hogy a baba rosszkodik. Ki is kap érte, de azért a jó barátság megmarad a gyermek és a baba között.

A másfél éves fiú arra kéri édes anyját: adja neki oda valamennyi képes könyvét. Meg akarja mutatni a babának a képeket. Szeretné tudni, melyik tetszik neki legjobban. A gyermek sorba veszi a képeket. Egyre mondogatja: nézd csak baba! Aztán arczára tekint, mert tudni akarja, figyel-e a baba. Majd gondosan töviről-hegyire megmagyaráz mindent. Kiolvassa szeméből, melyik tetszik neki. Végre fut anyjához, megmutatja neki is, melyik kép tetszik legjobban a babának.

Mennyi viszontagságon megy keresztül csak *egy* baba is, arról sokat, nagyon sokat lehetne írni és beszélni. A gyermek *lelke* ezzel a *legmeghíttebb* barattal, vagy barátnéval néha annyira összeforr, hogy bizalmát, szeretetét még akkor se vonja meg tőle, ha szegénynek a fejecskeje összetörik. Nem egyszer láttam s tapasztaltam, hogy az ilyen szánalmas állapotra jutott babát a gyermek még akkor is tiszteletben tartja, ha már szebb, újabb babája is van.

Azt mondják, hogy a baba-illúziónak hamar vége van. Alig cseperedik fel kissé a leány, a baba már is lomtárba kerül. Ha megtartják is a régi jó barátné, nem az édes emlékekért, hanem inkább csinos arczáért, hosszú hajáért vagy ruhájáért. Szóval mind a külső-segekért s nem a *lelékéért*, a mely pedig egyedül teszi kedvessé a gyermek előtt a babát.

Meddig játszanak *most* a leányok a babával? Oly kérdés, a mire feleletet adni nem tudok. Ez előtt vagy húsz évvel azt kérdezték egy 14 éves leánykától: mit hozzon a Jézuska, aranygyűrűt vagy hajas-babát? S a leányka egyszerre azt mondta: «hajas-babát.» A mennyire én látom, a leánykák izlése ez időtől fogva nagyot változott. Az értelem háttérbe szorította a képzeletet, de nem a *képzelődést*...

Ha nem is olyan meghitt barátjuk a fiuknak a ló, tehén vagy egyéb háziállat, mint a leányoknak a baba, azért ne gondoljuk, mintha ezeket a fiuk csupa fadaraboknak tartanák. Egy két éves fiúnak volt

egy lova. Jancsinak hívták. A fiú azt szokta mondani: Jancsit nem az ács csinálta, nem faból van. Neki van bőre is, csontja is. Jancsit az Isten teremtette. Ha kereste s azt kérdezték, *mit* keressz? A gyermek mondta: nem úgy kell mondani *mit*, hanem *kit*, mert én Jancsit keresem. Ha valamit nem akart a gyermek tenni, elég volt, ha az anyja azt mondta: Jancsi is azt akarja, hogy ezt tedd; vagy Jancsi szomorú lesz, megharagszik, ha ezt vagy amazt nem teszed, és a fiú szó nélkül engedelmeskedett.

Az eddig felsoroltakon kívül a gyermek-szoba pszichológusai számos példát gyűjtöttek már egybe, a melyek együttvéve azt bizonyítják, hogy a gyermek-játék a kezdetben tisztán, pusztán képzeleti-játék. Később az értelem befolyása alatt megkezdődik az utánzás, a mely közben a képzetek és cselekedetek szilárdabb tervezetű kezdenek alkalmazkodni. Ott, a hol már játék-szabályokkal találkozunk, már az értelem korlátozza a képzeletet. Minél jobban szaporodnak az értelmi folyamatok, annál szűkebb korlátok közé szorul a képzel-t s már a felnőttek játéka, ha csak az aesthetikai szükséglet nem hat közre, csaknem egyoldalú értelmi játék. (Wundt.)

* * *

A gyermek képzeletét a mily mértékben foglalkoztatják a látható tárgyak és ezeknek a képei, ép oly, ha nem nagyobb mértékben foglalkoztatja az ismeretlen világ. Mindent, a mit elméjével fel nem foghat, kiszínezi, felékesíti képzeletével. A látóhatár alján feltűnő hegyeket valami gyönyörűséges helynek tekint. A hegyeken túl fekvő vidéket benépesíti egyszer óriásokkal, máskor törpékkel. Olyan helyek vannak ott, a milyent szem még sohase látott, arra van talán éppen a fekete vagy a zöld király országa. Aztán jön az ólom hegy, hol a sárkányok őrizik a király leányt az ólom várban, még azon túl a vas-, réz-, ezüst, gyémánt-hegy, egy-egy völgyben lakik a vasorrú bába, de legmesszebb a semminek a határán laknak a tündérek, az ő kis királynéjok Tündér Ilonával De nemcsak a távoli hegyek, a közelebb sötétlő erdők is telve vannak, az egyik gyermeknél rablókkal, a másiknál cigányokkal, farkasokkal, boszorkányokkal, s a jó Isten tudná megmondani mitéle rémséges dolgokkal. Aztán nemcsak a földet, de a felettünk kéklő eget, szeszélyes alakú felhőivel, fénylő csillagaival, folyton változó holdjaival, szép tarka szivárványával mind-mind benépesíti. Minden alaknak, a miről hallott valaha a gyermek, meg van a maga különös sajátságos lakóhelye; minden tér, a melyet körvonaláiban lát, benépesedik képzeletével. A képzelet e munkájában igen nagy szerepe van a *mesének*.

Már a két-három éves gyermek örül a mesének. Az a gyermek, a ki máskor egy perczig nem marad nyugton, sokszor óra hosszant meg nem mozdul, csupa figyelem, ha egy-egy jó mesét hallhat. Mesét, a melyken minél több a csodálatos elem, a mely a képzelmet munkálkodtatja, a mely a mellékszemélyeket és cselekményeket is kidomborítja, a milyent nálunk a *nép*, no meg *Benedek* Elek tudnak csak csinálni. A «Jávor fácska»; «Vas Laczi»; «Göngyvirág Palkó»; «Az aranyhalacska» tovább gyönyörködteti a gyermeket, jobban munkálkodtatja

képeletét, mint akárhány képes könyv. A gyermekeknek való mesét arról ismerhettük meg, hogy minél többször hallja, annál jobban gyönyörködik benne. Mikor már ismeri az eseményt, a szereplő alakokról megalkotta a képzeleti képet, abban gyönyörködik, a mint a képzeleti képek lelki szemei előtt elvonulnak. Ha valamely, nekünk mellékesnek látszó eseményt elhagyunk, vagy megmásítunk, sőt néha a mikor az esemény elbeszélésénél más szavakat használunk is, azonnal megállt, mert ez a másítás zavarólag hat azokra a képzeleti képekre, a miket alkotott magának. Azt sem szereti a gyermek, ha mesélés közben magyarázatunk neki. Bármily bizar legyen a kép, a mit maga alkot, mégis jobb szereti, mintha mi magunk akarjuk a saját képzeletünket raerőszakolni. Egy anya hatéves gyermekének verset olvas, azt jegyzi meg: «Attól félek, édes fiam, hogy te még ezt nem érted meg.» «De hogy nem érteném, édes anyám», mondja a gyermek, «megérteném biz' én ezt, csak maga *ne magyarázná*». Úgy gondolom, hogy ennek a hatéves gyermeknek a nyilatkozatából sokan tanulhatnak nálunk is... az ifjusági írók közül; mert bizony köztük is vannak, a kik nagyon sokat magyaráznak.

Azt, hogy a gyermek a mese alakjait élő lényeknek, cselekedeteiket megtörtént eseményeknek tekinti s a mesét még akkor is «igaz történet»-nek tartja, a mikor így végződik: «így volt, vége volt, *mese volt*», mondom ezeket a dolgokat valamennyien ismerjük.

* * *

Azok az adatok, mik a szeretet adományait hozzák a gyermekszobába, szintén sokáig foglalkoztatják a gyermek képzeletét. Nálunk ezek közül kettő ismeretes: az *Angyalfia* (Kriszkindli) és a *Mikulás*.

Évekkel ezelőtt olvastam valamelyik gyermek-lapban, hogy mint jön a kis Jézuska aranyzánon, a melyet fehér galambok húznak, utána meg a varjuk húzzák a sok, sok ajándékot. Az Angyalfiának a megérkezését kis leányomnak s fiamnak is, nagyon részletesen elbeszéltem. A mint a zimankós őszi idő beköszönt s a varjak elkezdenek károgni, ha a gyermek rosszkodik, csak annyit kell mondani: meghallja a varjút s azonnal kész a csendesség. Igen, mert nálunk a varjút azt kémleli, hol van a házban rossz gyermek s mikor azt kiáltja «kar», ez annyit jelent: de kár, hogy ez a gyermek nem játékot, hanem «suhogó»-t kap az Angyalfiától, a kis Jézuskától. Azt is tapasztaltam, hogy a négy éves gyermek karácsony estéjén látta a nagy izgatottságban a kis Jézuskát, leírta: milyen fehér ruhája, aranyos koronája volt. Ennél az élénk képzelet valóságos hallucinatiót hozott létre. Meddig tarthatjuk meg a gyermeket ma ebben a boldog hiedelemben, azt nem tudom. Azt azonban tudom, hogy a legtöbb 14 éves leány nem igen hiszi el; hogy évekkal ezelőtt nekem azt mondta egy nő, hogy boldog házasságuk első karácsonya nagyon szomorú volt; mert nem volt a házban karácsonyfa. Férje minden rábeszélésére nem akarta elhinni, hogy a karácsonyfát nem a kis Jézus hozza. S ez Budapesten történt, hol karácsony táján úton útfélen árulják a — karácsonyfát.

A gyermekek a hosszú szakállú «Mikulás»-ról is azt hiszik, hogy

ez az ég küldöttje. *Sully* beszél el erre vonatkozólag egy érdekes esetet. Az apa ki akarta ábrándítani öt éves s 10 hónapos gyermekét. Miklós napján beletette a saját zsebkését a gyermek cipőjébe. Ámbár a gyermek apja kését nagyon jól ismerte, eszébe se jutott, hogy ezt a kést emberi kéz is beletehette a cipőbe, inkább azon örült, hogy a Mikulás éppen olyan kést hozott neki, mint az apjának van. Az apa panaszkodott: elveszett a kése, elkezdte keresni a gyermek szeme láttára. Erre a gyermek azt kérdi az apjától: «nem *lophatta-e* el Szt. Miklós azt a kést?» Abban azonban egy pillanatig sem kételkedett, hogy ő az ajándékot ettől a szent embertől kapta. Az a gyermek, a ki így gondolkodott, nem volt ostoba, sőt inkább szellemi fejlettség tekintetében társai közül kivált.

A minek eredetét, okát a gyermek értelme fel nem fogja, arról mind képzeleti képet alkot magának. Az, hogy a gyermek mindazokat a tárgyakat, a mik mozognak, eleveneknek tartja, lépten-nyomon tapasztalhatjuk. Egy londoni kiseddóvó intézetben azt kérdezték a gyermekektől: mely élő tárgyak vannak a szobában? A gyermekek azt felelték: a tűz meg a füst. Egy tizenhárom hónapos kis leány a vasúti mozdonyt piskótával kínálgatta, a másik meg a fejét szerette volna neki megczírogatni. Ritkább az az eset, hogy ezeket az *élőknek gondolt* tárgyakat emberi tulajdonságokkal ruházzák fel. Egy amerikai gyermek felmászott egy magas kocsira, mikor azt kérdezték tőle: hogyan jössz majd le? A fiú azt felelte: ráérek várni, míg a kocsi kisebb lesz, akkor könnyen leszálok. Ez a gyermek bizonyosan azt hitte, hogy öreg korukban az emberek kisebbek lesznek s azt gondolta: a kocsival sincs máskép.

Az, hogy az emberek, ha megöregszenek, kicsinyek lesznek ismét, igen gyakori hit a gyermekeknél. *Sully* egy csomó adatot gyűjtött erre már össze. Arra, hogy mi okozza e hitet, eddig kielégítő feleletet nem talált. Lehet, hogy a gyermek már hallotta, hogy ez vagy amaz az öreg ember gyenge, már *második gyermekkorát* éli s a gyermek pedig úgy tudja, hogy a gyermekek kicsinyek s arra következtet, hogy öreg korára az emberek mind kicsinyek lesznek. Azt is hallja, hogy a gyermekeket az angyal hozza s a megholtakat is az angyal viszi a jó Istenhez. Azután látja, — a képekről — hogy az angyalok mindig egyformák s nem egy gyermek azt gondolja, azért kell az embernek öreg korára vagy a halál után legalább kicsinynek lenni, hogy az angyalok *elbírhák*. Vannak olyanok is, a kik úgy gondolkoznak, hogy a kis gyermekek felnőnek, aztán megöregszenek s megint kis gyermekek lesznek s így úgyszólván rythmikus mozgásban, folytonos növés és fogyásban áll az élet, melynek sem kezdete sem vége.

Az emberi élet kezdete, a *születés* is sok gondot okoz a gyermeknek. Folyton zaklatja ez irányban való kérdezgetésével a környezetét. Azt, hogy őt a *gólya* hozta, nem igen akarja elhinni; hamarabb megnyugszik, ha azt mondják neki, az *angyal* hozta a jó Istentől. Vannak olyanok is, a kik azt gondolják, mint a *bostoni* gyermekek özülni igen sokan, hogy a gyermekeket a jó Isten csinálja, aztán egy kocsin, hosszú lajtorján háttal lecsúsztatja a földre, a hol beleesnek a vízbe, talán éppen a szenteltvíz tartóba, a bába vagy az orvos felveszi innen s elviszi annak a beteg asszonynak, a ki szeretne ilyen kis gyermekkel játszani. Akad-

nak végre olyanok is, kik azt hiszik, hogy a gyermekeket épp úgy *veszik*, mint a babát vagy a cukrot, lovat, lapdát. Természetesen abban az Eldorádóban, a hol minden van — *a boltban*. Egy gyermek egyszer egy zöldség- s gyümölcsáru üzlet előtt ment el anyjával s mikor megtudta, hogy azok a fekete betűk, a mik a kirakatban vannak azt jelentik: «családoknak *mindent* a házhoz szállítunk», kérve-kérte édes anyját, vegyen neki játszótársul — egy gyermeket.

A képzelet itt nem állapodik meg, keresi az okokat. Képzelete képeket alakít a földről, az égről, a hold- és a csillagokról. Ezek a képek változnak, mikor a gyermek iskolába kerül, de azért folyton képzeleti képek maradnak. A maga pompájában áll a gyermek előtt a fényes mennyország, a melynek padlója a nagyon vékony égboltozat s rajta lyukak a csillagok s csak arra valók, hogy a jó emberek lát-hassák, milyen világosság van ott, a hova egyszer valamennyien fel-jutunk. A pokol a mennyország ellentéte, *sötét*, valahol a föld alatt van. Nem láthatjuk, úgy, mint a mennyországot, mert ha a *kútba* belenézünk, nem a poklot, hanem az égnek a *másik felét* látjuk. (A tanító úr azt mondta, hogy a föld gömbölyü s a másik oldalon is olyan *ég* van, mint nálunk!) Ezekhez járul aztán a mennydörgés, villámlás, a föld-rengés, a szél, az eső stb. okainak furcsábbnál furcsább s nem ritkán Isten káromlás számba is elmenő, magyarázása. Csak egy példát ezek-ből! Egy hatodfél éves leányka a nagy *szelet* úgy magyarázta meg, hogy akkor volt a jó Isten születésnapja s ezért egy nagy, igen nagy trombitát kapott — ajándékba.

A képzeleti képek közül nem hiányzik a jó *Isten* képe sem, a ki a mennyországban egy nagy, igen nagy és gyönyörű házban lakik. Aztán van egy szép udvara, tele virágokkal és szép fákkal, a melyeken szebbnél szebb madarak énekelnek s a méznél is édesebb sok, sok gyümölcs terem. A kerítés mellé oda van támasztva az a hosszú laj-torja, a melyik a földre leér. Az udvarban lakik a — Mikulás is. Még czifrábbak ezeknél a képzeleti képeknél azok, a melyek az *isteni tulaj-donságokra* vonatkoznak. Egy van ezek között, a mi kevés gyermeknek fér a fejébe: a mindenütt jelenvalóság s a legtöbb gyermek igen szer-tené, ha ez a tulajdonsága nem volna meg a jó Istennek. A halál, feltámadás, az angyalok s még az ördög is ott vannak a képzeleti képek között. Az utóbbiról sok gyermek azt hiszi, hogy ha az ember szépen kéri, akkor kívánságát teljesíti. Egy kis leány e naiv hitében a következő levelet írta hozzá: «Kedves ördög! Kérlek szépen, jőjj el hozzánk és vidd el a nénit — minél hamarabb A néni olyan rossz, nem tudom mellette már tovább kibírni.» E levél szövegénél meg jellemzőbb az, hogy a leányka a levelet elásta s azt hitte, hogy a levelet az ördög csak *így* kaphatja meg bizonyosan.

Ezek a példák azt bizonyítják, hogy a gyermeknek nemcsak *passzív*, hanem *aktív* képzelete is van. Az iskola feladata az, hogy azokat a helytelen képzeteket, miket a gyermek, képzeleti képek árán szerez, megigazítsa. Hogy a tanító ezt cselekedhesse, úgy kell tennie, mint *Origenesnek*: ki kell e részben is ismerni tanítványait.

Csurgó.

Pethes Fános.

V E G Y E S E K.

Dr. Axaméthy Lajos. Csendesen ülte meg a közoktatásügyi minisztérium hatodik ügyosztálya főnökének, dr. Axaméthy Lajos miniszteri tanácsosnak, harmincz évi szolgálata ünnepét. De annál nagyobb kedvvel kapta fel a Fáma forgószele e jubileumi hírt s az ország minden részében szíves örömmel foglalkoztak a tanügyi lapok vele, jelélül annak, hogy közszeretemben álló egyén a közoktatásügyi minisztérium legnagyobb ügyosztályának vezetője. Dr Axaméthy Lajos harmincz éves közszolgálata alatt teljes mértékben megérdemelte a közbizalmat úgy fel-, mint lefelé. Bármely pontra állította is őt főnökeinek bizalma, mindenütt megállotta helyét, lankadatlan buzgalommal végezte munkáját s szerencsésen küzdött meg a legnehezebb feladatokkal is. 1847-ben született s 1869-ben lépett be, Eötvös József alatt, a közoktatásügyi minisztériumba. 1888-ban a veszprémi káptalan vagyonának rendezését fényesen megoldván, kapta az osztálytanácsosi címet; egy pár évvel később első fokozatú osztálytanácsossá lett, s most két éve a király czimzetes miniszteri tanácsossá nevezte ki. 1895 tavaszán bízták meg a tanítóképzési osztály vezetésével, s közel három évig viselte e tisztét. Ehhez a működéséhez több figyelemre méltó tény fűződik: a kolozsvári új tanítónőképző felépítése, a kolozsvári férfi tanítóképzőnek internátussal való ellátása, az új felvételi vizsgálati szabályzat kibocsátása. De legtöbbet tett a tanítóképző tanárok anyagi helyzetének javítása körül; működése egyik főczéljává tette ez ügy fokozatos fejlesztését. Különösen az alsóbb fizetési osztályú tanerők, a segédtanárok, a zene- és rajztanárok ügyeinek rendezése körül szerzett sok érdemeket, a melyek által hálára kötelezte le a tanítóképző tanárokat. Egyesületünk iránt való kiváló jóindulatáért s a tanítóképzés javára kifejtett munkásságért a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesülete tiszteletbeli tagjává választotta. Nemes ambícióval munkálkodott a tanítóképzés ügyeinek vezetése körül s ma is, a mikor tevékenysége sokfelé elágazik, a legnagyobb előszeretettel foglalkozik a tanítóképzéssel. Nyájassága, igazságszeretete, nemes egyszerűsége általánosan kedveltté tették őt előttünk, tanítóképzők előtt; de ma már sok százan vannak hasonló vonzalommal iránta. Tartsa meg őt még sokáig az Isten, a népoktatás javára!

Dr. Radnai Rezső min. segédtitkárt Ő Felsege a király, a min. titkári czímmel és jelleggel ruházta fel. Dr. Radnai hat év óta működik a közoktatási minisztérium tanítóképzési ügyosztályában. A tanítóképzés ügyéhez nem csupán hivatali állása, hanem lelkes ügyszeretete és széleskörű szakképzettsége is köti. Képesített középiskolai tanár, de szívvel, lélekkel a népoktatás embere. Ez ügy előmozdítása körül még szép jövő vár reá. Aesthetikai dolgozatai által neve az irodalom terén is előnyesen ismert. Üdvözljük!

A Tanítók Házának megnyitása. Az ige testté vált. Áll a Tanítók Háza s november 19-től kezdve hinti áldásos sugarait. E napon volt a Tanítók Házának ünnepies megnyitása. A megnyitó ünnep az ügyhöz méltóan, egyszerűen nemes és magasztos volt. E napon délelőtt számosan gyültek össze a Szentkirályi-utca 47. számú házban. A közönségben a fővárosból és a vidékről közoktatásunknak

számos kitűnősége volt jelen. Tíz órakor jelent meg dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter s ezzel megkezdődött az ünnepség. A polgári tanítóképző-intézet ifjúságának énekkara egy dalt énekelt. Ezután Gööz József dr., az Eötvös-alap bizottságának alelnöke imaszerű beszédben adott kifejezést a tanítóság örömeinek és hálájának s felszólította a minisztert, hogy nyissa meg a Tanítók Házát. Dr. Wlassics Gyula miniszter egyszerű, de benső örömtől áthatott szavakban méltatta a Tanítók Házának humanitárius és kulturális célját. Felolvasta Ő Felségének legmagasabb leiratát, a melyben kegyelmesen megengedte, hogy a ház az ő nevééről kereszteltessék el. Isten bő áldását kérve a királyra és a Tanítók Házára, a Házat megnyitottnak nyilvánította. Ezután Móra István olvasta fel gyönyörű avató költeményét. A költő fenkölt lelke szárnyakat adott a tanító lelkesedésének. A tanító évszázados szenvedése, küzdelme, reménye, hálája és aggodalma jutott költői erővel kifejezésre e költeményben. A megható ünnepet a tanítóképző ifjúságának énekkara fejezte be. — Ezután megtekintette a társaság az internátust. Egyelőre a ház második emelete van berendezve az internátus számára. A berendezés egyszerű és izléses. Érvényesül abban a családi rendszer. A Tanítók Házában ötven ifjú talált most hajlékot és atyai gondozást is. A gondnok Józsa Mihály tanfelügyelő, elismeréssel és szeretettel fáradozik azon, hogy a Tanítók Háza jól megfeleljen jótékony és nevelő feladatának. A szeretet és béke angyala óvja e szívényből nőtt intézetet!

Választmányi ülés. November 13-án a tanítóképző tanárok egyesületének választmányi ülése volt. Elnök jelentette, hogy a kolozsvári állami tanítóképző intézet testülete meghívta az egyesületet Kolozsvárra a jövő közgyűlése megtartása végett. Foglalkoztak a rom. kath. tanárok nyugdíja ügyével. Elhatározták megkérdezni az egyes kath. képzők testületeit, fordúltak-e elő nyugdíjazások a *Ratio Educationis* alapján. Ezután megtekintették a párisi kiállítás tárgyait. A tanítóképzés minden ágát összefoglaló, áttekinthetően feltüntető, kollektív és izléses kiállítás *Sztankó Béla* buzgó főtítkárunkat dicséri.

Kimutatás

az 1899. június 8-ától október 25-éig befizetett tagsági díjakról.

1897-re: Zoltai Mátyás (2.50).

1898. I. félévre: Jaskó Károly (2 frt) Zoltai Mátyás (1.59).

1899-re: Besztercze-Naszódmegyei Ált. Tanítóegyesület, Dezső Lajos, Buday Tekla, Dúzs Mária, Slajchó Mihály, Soós Antal, Menich Antal, Borbély Sámuel, Bedő Dénes, Belle László, Végler Gyula, Gaal Imre, Oheroly János (4—4 frt).

1899. I. félévre: Belányi Tivadar, Horváth Fábrián (2—2 frt).

1899. II. félévre: Czöndör Sándor, Vashegyi népiskola, Bellosits Bálint, Bene Gyula, Beakó Pál, Bocskay Kristóf, Macskásy Sándor, Mihalicska István, Nagel Sándor, Scherer Sándor, Révfy Géza (2—2 frt), Ujvári Mihály (1.20).

Horvay Ede
pénztáros.